Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«С В Е Т») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дения ● ШИНАРА, 21 февраль, 1978 шу. ● № 22 (5844). ● Мах 2 кеп.

ИСПОЛКОМА ОТЧЕТ

Хержача Іаьдала органашта хьалхашка ерригача исполнительни органаша отчеташ телара цІенхаштта система оттаяьй СССР Конституце. 149-ча статья тІа дІаяздаьд халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташа цхьаннел кІезигагІа йоацаш шоаш хержача Советашта хьалхашка, хІаьта ишттa къахьегама коллективай собранешка, гражданаш бахача моттигашка отчеташ тела езилга. Февраль бетта халкъа депутатий районни, городий, юртий, поселкови отчетни сессеш хила езаш я. Цул тІехьагІа исполкома членаша отчеташ ергья къахьегама коллективай собранешка, нах бахача моттигашка. Отчетни сессеши собранеши кийчъяра а чакхъяхара а исполкомаша чІоаггІа теркам тІабахийта беза. Эггара хьалха Іалашде деза берригa депутаташ сессе хьабоагІилгеи исполкома отчет ювцача цар хьинаре дакъа лоацилгеи. Цу гІулакха эшар фуд аьлча, из да ма-хулла дукхагІа болча депутатaшта исполкоме цун отделайн балха ерригa оагІонаш хьалхагІе а дІайовзийтилга.

Цхьабакъда цу сессешка депутаташ хьинар айденна хилар дукхагІча даькъе отчетни доклада чулоацамах тийша хургда. Из хила йоагІа корта болаш а отчетни юкъа исполкомо баь берригa болх кІоаргга боашхаш а. Депутаташтa дІадахача шера карагІдаьннарех алхха цифрашцеи факташцеи дийца ца Іеш, корта а болаш дувца деза Совета хьалхашка латта декхараш кхоачашдар исполкомо вІаштІехьа мишта даьккхад, района а къаьст-къаьстача боахамий а экономика айяра, социально-культурни гІирсаш хьалделга, къахьегамхошта торговли, бытовой, коммунальни гІулакх делга тоадара, кхетам балар эргадаьккха тоадара цо малагІча формаехи методехи пайда ийбаьб.

Отчетни шера мехка вахаре йоккхий событеш хиннай. Из дар дерригача халкъо керда Конституци йийца а тІанийца а шу, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар дездаь шу, моттигерча Советашка хоржамаш хинна шу, советски наха КПСС XXV съезда решенеш а пятилетка шоллагІча шера заданеш а кхоачашъяра тІагІертта къахьийга шу.

Отчетни докладаш тІа хьахьокха деза лакхехьа йийца мероприятеш чакхйоахача депутаташа дакъа лоацилга исполкомаша мишта Іалашдаьд, дувца деза исполкома сессеш, заседанеш, мишта кийчъяьй, малагІа решенеш тІанийяьй, хІаьта кертердар — ший соцамаш а лакхехьа латтача органий решенеш а кхоачашъелга исполкомо мишта вІаштІехьдаьхад дувцар.

1977 шера моттигерча Советий сессешка дийцад боахамеи социально-культурни гІирсаш хьалдареи, гІулакх дара сфера предприятей балха, социалистически законаш кхоачашдареи общественни порядок лораярей 3400 совгІа дош. Исполкомий сессешка шин эзар гаргген заседанешка 3500 хІана дац аьнней дош кийчдаьд массазарча комиссеша дакъа а лоацаш. Советийн цар исполкомийн хьинар айдаларо гІо дир дІадахача шера промышленни а юртбоахама а производства даькъера кертера декхараш толаме кхоачашдара. Юбилейни шера доккхий толамаш даьхар дукххача районаша, предприятешеи организацешеи, колхозашеи совхозашеи.

Цхьабакъда цхьайолча промышленни предприятей, гІишлони транспортнии организацей, колхозийн совхозийн, торговле, коммунальнии бытовойн гІулакх дара предприятей балха юкъе дІадахача шера дукха кхоачамбоацараш дар. Массанахьа а йоаггІача бесса йоакхо яц къахьегама овсарле лакхъяра, продукци дикагІа хилийтара, хІаман кхомбара, социалистически доалахье лораяра дешашта. ДІадаха шу зенаш деш чакхдаьккхар дукххача совхозашеи колхозашеи.

Экономикерча хьала анализ еча хана исполкомаша чІоаггІа теркам тІабахийта беза коммунистически кхетам балара дешашта, школай, культура учрежденей балха, юртарча интеллигенцена болх беча а яхача а эша леррттІа хьалаш Іалашдарах дола республика Лакхехьарча Совета соцамаш кхоачашдарах дувца деза. Отчетни докладаш тІа дикка йоккха моттиг дІалаца еза тІехьадисара а нарушенеш яра а бахьанаш тахкаро, Советий, массазарча комиссей, исполкомий, берригача депутатий балха юкъера кхоачамбоацараш дІадахара хьакъехьара декхараш белгалде деза. Бакъдараша хьахьокхаш махиллара, цхьайолча Советашеи цар исполкомашеи шоашта еннача бокъонех бизза пайда ца эцаш хилар бахьанце кхы а лоархІамегІа да из дар.

Масала, цхьайола моттигаш ниислу Советий районни, городской, юртий, поселкови сессеш лерттІа кийч ца еш, депутаташа хьинаре дакъа ца лоацаш, критикеи самокритикеи йоацаш чакхъювлаш. Наурски, Советски, Веденски, Ножай-Юртовски, кхыйолча районий юртий Советий сессешка кхаь депутатал тІех къамаьлаш дийзар. Сессешка отчет луча хана исполкомаша дувца деза массазарча комиссей болх мишта вІаштІехьбаьхаб, депутатий хьинари инициативеи айяра шоаш даьчох. Цхьайолча Советий комиссей балха планаш яц, уж наггахьа мара гуллац дешаш дувца, Советий решенеши шоай рекомендацеши кхоачашъяра тІехьа цар ледара тІахьожам лоаттабу. ДІадахача шера сессешка отчеташ яьац Надтеречни, Советски, Шалински, Октябрьски районни Советий массазарча комиссеша.

Цхьайолча Советий исполкомаша депутатски декхараш кхоачашдара хьалхара депутатий хьинар а бехктоккхам а айбара доаггІаш дола новкъостал дац. ХІанз тІехь массанахьа вІашагІа а ехкаяц, хІаьта лерттІа болх а бац депутатски группашеи посташеи. Халахете а, хоржамаш хинначул тІехьагІа Грозненски, Сунженски, Ножай-Юртовски районни Советий цхьабола депутаташ цкъаь цкъа харжархошца вІашагІкхийтабац. Из СССР Конституцеи депутатий статусах долча Законои дІадехар цІенхаштта телхадар да.

Отчетни докладаш тІа харжархой наказаш кхоачаш мишта ду, наказаш кхоачашдар тІадиллача предприятейн организацейн кулгалхой бехктоккхам айбара исполкомаша фу ду хьахьокхар чІоагІа лоархІаме да.

Исполкомо кІоарггеи массе оагІорахьареи хьагойта деза къахьегамхойн бахача наьхеи письмошца, жалобашца, заявленешца фу болх бу. Белггала аьлча, теркам тІабахийта анализ е йоагІа СССР Конституце проект ювцача хана исполкома, боахамийн кхычеи организацей адресагІа яь критически замечанеши предложенеши кхоачашъяра.

СССР Конституце, районни, городской, юртий, поселкови Советех долча Законаша белгалъяьй Советий декхараш, из с кхыдола дош къоастадара йола цар компетенци. Цудухьа сессе, коллективе, е нах бахача моттиге отчет еча хана исполком декхарийла я Совета хьалхашка латта декхараш кхоачашдара ше дечун критически мах бе.

Пятилетка кхоалагІча шера Советий а цар исполкомий а балха тІа керттердар хила деза СССР Конституце дІадехараш, КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева докладаш тІареи къамаьлашкареи Советий балхах йола положенеши выводаши.

ХІара Совет ший территоре тІа боккъонца йола паччахьалкхеи Іаьдала цаІ мара йоаца орган хулга, ший компетенцегІа дола дешаш къестадаь ца Іеш, цо юкъарпаччахьалкхеи решенеш а чакхйоахилга тІагІерттаи хоадам болаши Іалашде деза.

ХІанз вай республике, берригача мехка а санна, яхь яьржай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмос дІадеххача тайпара 1978 шера планаши социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а тІехкхоачаш а дара, производства эффективность айяра, берригача балха дикал тоаяра тІехьа.

Белгалдаь декхараш кхоачашдара цахаддаш тІахьожам лоаттабар Советий а цар исполкомий а лоархІаме декхар да. Цунна тІаберзабе беза берригa организаторски наха юкъе бун болх.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ПРЕДСЕДАТЕЛА, СССР ОБОРОНА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛА Л. И. БРЕЖНЕВНА «ПОБЕДА» ЯХА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Советски халкъон цун Герзашцарча Низашеи Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа котало йоаккхача доккха дакъа юкъедахьарах, мехка обороноспособность чІоагІъеча, машара хьалашка мохк дегІабоалабелга тешшаме Іалашдеш йола Советски паччахьалкхеи арахьара машара политика кийчъеча а чакхйоахача а гІордаьнна доккхий хІамаш карагІдувларах «ПОБЕДА» яха орден лойла КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, СССР оборона Совета Председатела, Советски Союза Маршала БРЕЖНЕВ Леонид Ильича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Хьалхара заместитель
В. КУЗНЕЦОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

г. Москва, Кремль.
20 февраль, 1978 шу.

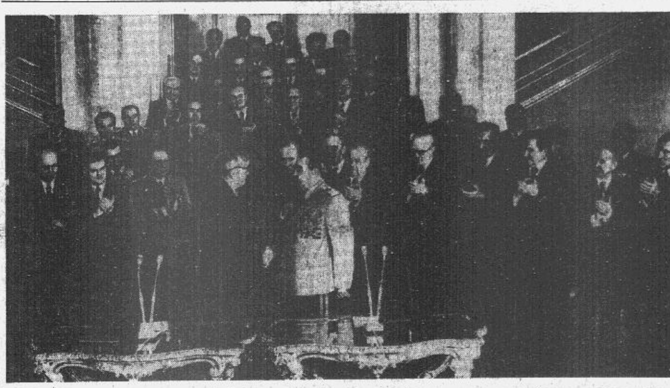

МОСКВА, 20 февраль. Новкъоста Л. И. Брежневна совгІат дІалуча ба Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени кулгалхой. (ТАСС).
(Сурт хьанийцад фототелеграфага гІолла).

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВНА «ПОБЕДА» ЯХА ОРДЕН ДІАЯЛАР

20 феврале Кремле торжественни хьале «Победа» яха орден дІаелар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, СССР оборона Совета Председатела Советски Союза Маршала Л. И. Брежневна. Из эггара езагІа йола тІема орден новкъоста Л. И. Брежневна еннай Советски халкъон цун Герзашцарча Низашеи Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа котало йоаккхача доккха дакъа юкъедахьарах, мехка обороноспособность чІоагІъеча, машара хьалашка мохк дегІабоалабелга тешшаме Іалашдеш йола Советски паччахьалкхеи арахьара машара политика кийчъеча а лерригІа чакхйоахача а гІордаьнна доккхий хІамаш карагІдувларах.

СовгІат дІалуча бар КПСС ЦК Политбюро членаш Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, КПСС ЦК Политбюро членаллa кандидаташ Г. А. Алиев, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, КПСС ЦК секретараш В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, ишттa цига бар СССР Лакхехьарча Совета Президиума а СССР Министрий Совета а Председателий заместителаш, СССР оборона Министерства коллеге членаш, цІи хеза бола военачальникаш, тІема ветеранаш, КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума бехктоккхаме болхлой.

«Победа» яха орден новкъоста Л. И. Брежневна дІалуш къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара М. А. Суслова.

• • •

Гулбеннараша чІоаггІа, дІаьхдаь тІоараш а тохаш новкъоста Л. И. Брежневна эггара дезагІа дола тІема совгІат — «Победа» яха орден дІаелар новкъоста М. А. Суслова.

• • •

Жоп луш къамаьл дир новкъоста Л. И. Брежнева.

• • •

ДІаьхдаь тІоараш тохаш тІанийцар новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьл.

Эггара дезагІа дола тІема совгІат даларца новкъост Л. И. Брежнев дег тІара даькъала вийцар Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени кулгалхоша, цІи хезача военачальникаша, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема ветеранаша, Леонид Ильич могаш-маьрша волаш, Советски халкъа долча беркатa, машареи коммунизма сийрда идеалаш котъяхареи духьа беркате болх бар лоаш ловца баьккхар цар.

(ТАСС).

ИТТ КІИРА—КОСМОСЕ

НИКЪ БАРА УПРАВЛЕНИ Ю ЦЕНТР, 18 февраль. (ТАСС).

Итт кІира да лаьттан юхерча орбита тІа Романенко Юреи Гречко Георгеи болх бу.

«Салют-6» — «Союз-27» яхача Іилма-тохкама комплекса экипажа балха ди Іуйрийна 8 сахьат даьлча дІадоладелар. Іуйрийна хІама диачули медицински тІахьожам баьчули тІехьагІа, физически упражненеши хин процедураши елга, бортовой документацеца болх белга, хургдолча тохкамашта Іилма аппаратура кийчъелга юкъедоагІача программагІа болх бу тахан космонавташа.

Орбитальни комплекса борта тІа дІахо хьош я дрозофилашцара, микроорганизмашцара, культурни тканешцара биологически эксперименташ. Космонавташ хьожаш ба эксперименташ мишта лел, биологически объекташ чуйолча термостаташка лоаттаю хила еза температурни режим.

Селхан даьча медицински тохкамех космонавташ могаш-маьрша ба. Романенко Юре пха минута 65 беттаду, Гречко Георге 68. Минута артериальни давлени хьалхарчун ртутни столбагІа 130/65, вокхан 125/60 миллиметр я.

Телеметрически хоама даннеегІа «Салют-6» — «Салют-27» яхача космически комплекса бортовой системаш лерттІа болх беш я. Лаьттан юхерча орбите тохкамаш дІахо деш да.

«КОСМОС-990» НИКЪ БЕШ Я

1978 шера 17 феврале Советски Союзе «Космос-990» яха Лаьттан аргІан йола искусственни спутник сигала яхийтай.

Спутника тІа оттаяь я космически сигале дІахо тахкара лаьрхІа Іилма аппаратура. Аппаратура лерттІа болх бу.

Координационно-вычислительни центро доашх Іоухийта хоамаш.

(ТАСС).

ГРОЗНЕНСКИ АВИАОТРЯДА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Къахьегаме доккхий хьокхамаш гойтарахи предприяте общественнии политически вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Алиев Керим Кушиевича — Грозненски авиаотряда полетий кулгалхочоа.

Донской Павел Михайловича — Грозненски авиаотряда дежурни штурмана.

Шемет Василий Захаровича — Грозненски авиаотряда авиатехника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1978 шу, 14 февраль.

ДЕПУТАТАЦА ВІАШАГІКХЕТАР

Нохч - ГІалгІай АССР-гара № 888 йолча Назрановски хоржамий округа къахьегамхой 250 совгІа викал вар укх деношка город МагІалбика Серго цІерагІча клубе РСФСР Лакхехьарча Совета депутатаца, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателаца Х. Х. Боковца вІашагІкхета гулвенна.

ВІашагІкхетар хьадийллар халкъа депутатий МагІалбика городской Совета исполкома председатела З. А. Яндиевас. Цо дош делар Х. Х. Боковна.

1977 шера вай мехка хиннача исторически событеш чІоагІа дегаш айдаь да вай дерригаш а, аьлар депутата.

Советски халкъо, дерригача мехкий коммунисташа, дунен дерригача прогрессивни адамлено шерреи торжественнои белгалдир доккха цІей — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар. Юбилейни цІей дездалехьа хилар КПСС ЦК Пленуми СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоаца ворхІлагІа сесси, цига ла а дийгІа йийцар СССР кердача Конституцех йола новкъоста Л. И. Брежнева докладаш, тІанийцар вай дукххача къамий паччахьалкхеи Керттера Закон — советски халкъа вахара дерригача доакъошка карагІдаьнна исторически хІамаш, общества политически система дегІаяра, социалистически демократи дІахо дегІаяреи кІоаргъяреи, паччахьалкхени общественнии вахара правови лардаш чІоагІъяра наькъех дола, Ленина васкеташ шийна чулаьца дола хІанзарча заман белггалара документ.

Керда Конституци тІаэцар вай мехка политически исторе боккхача лоархІама хІама, коммунизм хьалъеча сийлахь-доккхача гІулакха юкъе ленински парте, дерригача советски халкъо дихьа кхы цхьаькха а исторически дакъа хилар, пунца цхьана дерригача дунен къахьегамхоша кортамукъал, адамлен прогресс, лаьттан тІа чІоагІа машар хилийтара духьа лоаттабеча къовсама, интернациональни гІулакха юкъедихьа дакъа хилар.

ДІахо нов. Бокова дийцар вай республике ленински къаман политика чакхъяхар бахьан долаш даьха толамаш, КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеш, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо вахаре кхоачашдарца дувзаденна лоархІаме дешаш.

Шийн къамаьл дукхагІча даькъе Х. Х. Бокова хетадир республика Лакхехьарча Советеи халкъа депутатий моттигерча Советийн балха. Цу белгалдир, халкъа депутатий Советаша боахамеи культураи, халкъа вахара хьал тоадара, бахача наха социально-бытовой гІулакхаш дара, общественни порядок лораяра дешаш кІоаргагІа дувцаш хилар. ТІехьарча шин шера республике кхоачашдаьд харжархой кхоъ эзар совгІа наказ. Советаша хьинаре дакъа а лоацаш республика кхоачашдаьд 1977 шереи пятилетка шин шереи керттера экономически хьокхамаш.

Харжархой цІерагІа къамаьлаш дир «Алханчуртский» совхоза инженера М. М. Цыздоева, «Малгобекнефть» НГДУ химически лабораторе заведующе Е. С. Макаренкос, бурув тохара балхий Малгобекски управлене производственни оборудоване база начальника Л. Льянова. Долакоарча юкъерча школа директора Ш. С. Батыжева. Цар депутата хьалхашка цхьадола дешаш оттадир, къахьегача коллективай производственни толамех дийцар, депутата тешам белар иттлагІча пятилетка заданеш кхоачашъяра дерригa низаш, знанеш, опыт шоаш дІалургхиларах.

ВІашагІкхетар чакхдоалаш Х. Х. Бокова жопаш делар харжархой дукххача хаттарашта.

ТОЛАМГА БОДА НИКЪ

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача денна толамца чакъабахар духьа шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш чакхдаьккхар пятилетка шоллагІа шу тха колхоза жа леладераша. Иштта, тІайийца хиннача социалистически декхарийла совгІа 600 грамм долаш хІара устагІанна тІера даьккхар юкъера лаьрхІача 6,6 килограмм тха, хІара бІаь жийна тІехьара хьакъоастабир 117 Іаьхар, план 100 йолаш.

Из толам боаккхаш доккха дакъа юкъедихьар тха бригадо. Иштта, хІара устагІанна тІера 7 килограмм тха а лорган, хІара бІаь жийна тІехьара хьакъоастабир 151 Іаьхар. Из бахьан долаш тха бригадана елар Социалистически Къахьегама Турпала Н. А. Эсмухамбетова цІерагІа йола карара кара тела кубок, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома Сийлен грамота, мах бола совгІаташ. Белгалдаккха доагІа, хІанзалца тха районе хІара бІаь жийна тІехьара эггара дукхагІа (150) Іаьхар хьакъоастабаьр Эсмухамбетов хиннилга. Цул хьалха довла карагІдаьлар сонеи са новкъосташтеи соахка.

Колхоза конторана 40 километр гаьна я тха бригада йола моттиг. Жа чулатта помещенеш ала хІама доацаш дика я. Цул совгІа керда помещенеш с а йолаяьй. Соца цхьана болх беш ва са кхо воІ: Мохьмади, Ильяси, Іалии. Мохьмад ший дезал болаш ва. Станицерча сайрийнарча школа цхьайтта класс чакхъяьккхар цо соахка. Цига дешаш ва хІанз Ильяс а Іали а.

Бехктоккхаме декхараш латт тха бригадана хьалхашка пятилетка кхоалагІча шера. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Советски Союза къахьегамхошка дола Письмо арадаьлча, тхоай тороиаш а лаьрхІа, оаха дош делар хІара бІаь жийна тІехьара 152 Іаьхар хьакъоастабе, хІара устагІанна тІера 6 килограмм тха даккха, 119 центнер дулх дерригача жа Іула тІаккхетийта.

ХІара дийнахьа ялхлагІчох ах даьлча болалу тха болх. Жа ара а даьхе, царна хьашка доакъар а дилле, помещенеш цІенъе йолаю эггара хьалха. ТІаккха хаоттамо йиш хулийте доажаде дуг жа.

Мишта карагІдоал хьона хІара шера ниттa дукха Іаьхарий кхеде?—яхаш хаттараш ду сога каст-каста. Са цхьаккха къайле яц. Эшар фуд? Жерчашта Іунал деш ду дерригa балхаш зоотехнически бокъонаша дІадеххача тайпара кхоачашдар. Цул совгІа шийн болх безаш хила веза саг.

Март бетта дахка доладургда тха жа. Из кампани лерттІа вІаштІехьаьккха чакхъяккхара дерригa кийча да.

А. МАГОМЕДОВ,
Шелковской района «Красный пахарь» колхоза вокхагІа вола жа Іу.

Грозненски района I Мая цІерагІча колхоза тракторист ва Детистов Василий Иванович. ДІадаьнача юбилейни шера нормагІа 1200 гектар условни оахам де дезаш хиннача, ДТ-75 яхача трактораца цо даьд 1375 гектар оахам.

Василий Иванович къонабарий хьехамча ва. Укх тІеххьарча хана цо кийчбаьб къона трактористаш Детистов Анатолий, Рябов Анатолий, Насенко Владимир. Шоай хьехамчал дукха тІехьабисац къона механизатораш болх беча, царех хІаране 110—115 процент кхоачашъю балха нормаш.

В. И. Детистов (сурта тІа) бІаьстан ялаташ дІаде оахам кийчдеш ва укх деношка.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРДА ТОРОНАШ ЛЕХ

Тха трикотажни фабрике социалистически яхье баьинараша арахеца продукци дукхагIа хилийта гIертарал совгIа тIагIертта къовсам лоаттабу из дикагIа хилийтара, цунга дIайолха къахьегамен материальни ресурсаш ма-могга кIеззитъяра.

Предприятерча хIара участка, цеха коллективо шерра социалистически яхь йоаржаяьй производства эффективности балха дикали лакхъяра. Цу яхье баьннараша хьадда дола толамаш даьхад кийчъеча продукце сортность лакхъяра даькъе. 1976 шера фабрикс ерригa арахийца цхьоалагIча сорта продукци 49 процент мара хиина еце, 1977 шера арахийца цхьоалагIча сорта продукци 63,5 процент хилар.

Къаьстта дикагIа хиннай Долакова Марем керте латтача кхоалагIча конвейера бригадо кийчъю продукци. 1977 шера май бетта бригадас кийчъеш хинначa ерригача продукцех 7 процент мара яцар цхьоалагIча сортагIа яр, хIаьта шу чакхдоалача хана цун боарам 73 процентага кхаьчар. ХIамаш тегача цехерча Ж. Джандаровас, Г. Дзараховас кулгалдеча пхелагIчеи ялхагIчеи конвеерий бригадаша а тIа-тIа дукхагIа хулийташ латт кийчъю цхьоалагIча сортагIа йола продукци. Цу конвеерашка ерригa арахецача продукцех юкъера лаьрхIача 60 — 70 процент яр цхьоалагIча сортагIа я. Укх тIеххьарча шии шера дикка кIезигъеннай продукци эсала я яхаш уха рекламацеш.

Арахеца продукци дикагIа хилийтара даькъе даьха толамаш ши-шегIа хьахиннадац. Дикка тоаденнад арахецача продукцена тIахьожам лоаттабелга, цу даькъе массайолча участкашка дукха мероприятеш чакхъяьхай. Каст-каста фабрике хул продукце дикала ди. ХIара конвейерс, участке белгалдаьхад уж деношк. Цу дийнахьа технически тIахьожама отделе вIашагIъеллача специалистех, общественникех латта штаб цхьан дийнахьа кийчъеча продукцега бокъонца хьажа а хьежий, шийна зеденкараш хьагойт продукце дикала ди хулча участка болхлошта. КарагIдаьина дикадараш стенда тIа дIаязду, хIаьта брак ярах йола материалаш хул «Крокодил» яхача листока тIа, брак ерий улга тIа.

Берригача балха дикал лакхъяра доккха новкъостал ду шоай балхах дикагIа кхеташ бола говзанчаш гучабяхара еш йолча конкурсаша. Шерагара шерага фабрике дукхагIа хулаш латт цу тайпара йола конкурсаш. Соахка нюнь бетта цу тайпара хиина конкурс шии тайпара къахьегама цIей а хиина дIаэттар фабрикерча дикагIйолча 19 производственницана. Хьалхара кхо моттиг яккхара тIагIертта къовсам лоаттабир царех хIаране. Конкурсе котало яьккхар хIамаш тегараша Измайлова Кайпас, Мальсагова Хьавас, Медарова Хьавас.

ДIадаха шу чакхдолалча деношка социалистически яхьа керда положенеш кийчъяра фабрика кулгалхойи профсоюза фабкомеи цхьана заседани хилар. Цига белгалдаьккхад цхьоалагIча сортагIа йола продукци планагIа лаьрхIачул 10 процент дукхагIа хулийтилга, цунга хьежжа луш йола премеш а дукхагIа хулийтилга. ХIара бетта бригадашта юкъе яьржача социалистически яхьа итогаш а еш, яхье котбаьннарашта премеш хьежаю. Социалистически яхьа положенеш кхоачашъеча хIамаш тегачоа луш йола преми 5 процент дукхагIа хулийт.

Кийчъеча продукце, берригача балха дикал лакхъяра доккха новкъостал даьд продукце дикала тIахьожам лоаттабара йола львовски система производствана юкъейоалаярах а. Цу система керттерча даькъах цаI да фабрике хьачуйоагIача бедалга хьожаш тIахьожам лоаттабар. Цунга хьожаш я технически тIахьожама отдела, инженерни служба, профсоюза фабкома общественни актива викалаш юкъе бола лаьрххIа йола комисси. Из болх иштта вIаштIехьбаккхарах цехашка дIачукхачийтац брак йола бедал, цо вIаштIехьдоалийт брак йоацаш продукци арахеца.

Яхье баьннараша ма-могга чIоагIа къовсам лоаттабу продукци дикагIа хилийта гIертарал совгIа, берригa шоай болх тоабара тIехьа а. Цу даькъе хьалда йола пункташ я хьалха латтача дикагIйолча производственницаша тIаийцача социалистически декхараша а.

ОТК болхлой тIахьожам а боацаш, шоай тамагIа а долаш продукци кийчъе йиш йолаш цхьабола болхлой ба тха фабрике. Царех ба хIамаш тегараш Тумгоева Iашат, Долгиева Марем, Курсаева Фатима, Бесаева ПаьтIамат, Богатырева Зайнап, кхыбараш. Ши шу совгIа ха я цар цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ болх бу.

Цхьабакъда кийчъю продукци дикагIа хилийтара даькъе карагIдийннараш дика дале а, цхьаккха продукци яц фабрике дикала Знак йолаш арахецаш. Цхьаккха болхло вац шии тамагIа долаш продукци кийчъеш. Уж сатIа бараш лакхе аз ма-аллара болаш бале а, уж хIанзалца белгал ца бахар тха бехкагIа нийсденна гIулакх да. Цу гIулакхо къаьгта хьахьокх брак йоацаш продукци арахецарий, лакхерча категорех йола продукци арахецара кулгалхоша а профсоюза фабкомо а лукхагIа йоакхо е езилга.

Пятилетка кхоалагIча шера планагIа тха коллективо лаьрхIад паччахьалкхен дикала Знак йола продукци пхи эзар сома маьха арахеца. Цун боарам шерагара шерага лакхлургба. ХIаьта оаха къовсам лоаттабергба КПСС XXV съезда решенешен тахайарча денои дIадехараш кхоачаш а деш, массе а долча лостамегIа арахеца продукци дикагIа хилийтара.

Д. ДАУРБЕКОВА,
Назрановски трикотажни фабрика профсоюза фабкома председатель.

БIУБЕННА КЪАХЬЕГ

Укх тIеххьарча шерашка хадданза паччахьалкхен плани тIайнца социалистически декхараш тIеххоачашдеш хьайоагIа Грозненски шурий комбината коллектив. ДIадахача шера даьхача къахьегама толамий итогаш йича цунна елар КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракхи. КПСС Грозненски горкомеи горисполкомеи карара кара тела ЦIе байракхи.

Уж деза совгIаташ комбината коллективана дала а доагIаш денна хилар хьахьокх цун производствении хьокхамаша. Юбилейни шера план 5 декабре кхоачашйир цо, хIаьта пятилетка шин шера план 26 ноябре кхоачашйир. Уж толамаш лох ца долийташ дIалоладаьд пятилетка кхоалагIа шу а. Валови продукци арахецара янаарь бетта план 106,9 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа арахийцай 60 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Товарни продукци маьхала яккхара паччахьалкхен план 110.7 процент кхоачашйир. Заданел совгIа маьхала яккхар 90 эзар сома маьха продукци. Кхы мел долча технико - экономически хьокхамий план а толамца кхоачашъяьй цар.

Овсаре къахьегарах кхоачамбац комбината коллективо. Цо тIагIертта къовсам лоаттабу арахеца продукци ма-могга дикагIа хилийтара. Из дукххача даькъе тийша да комбинате хьаяхьа шура дикен хьаьнен хиларах. Хьаяьхьа бедал дикагIа хилийтара комбината лабораторе болхлоша дукха новкъостал ду колхозаштен совхозаштен. Каст-каста фермашка бахе хул уж; санитарни хьалаш тоадара де дезараш белгалдоах. Иштта болх вIаштIехьбаккхарах соахка комбинате хьаенача бедалах 13096 тонн цхьоалагIча сортагIа яр, цул хьалхарча шера хинначул дикка дукхагIа.

Укх тIеххьарча шерашка предприяте кийчъеш йола продукци дукха дикагIа хиннилга хьахьоккхаш дола масалаш доаладе йиш я. Шера планал совгIа комбината болхлоша кийчдир 6 процент машдаьтта, 5 процент налха, 5 процент кIолдаш. Арахецача продукце сортность лакхъярах предприятена 9,2 эзар сом пайда бир.

Арахеца продукци дикагIа хилийтара даькъе карагIдийннараш хоадамболлаш дале а, цхьадола кхоачамбоацараш нийсденнад цу балха тIа. Соахка сортагIа йоацаш комбинате хьаена шура 35 процент совгIа хилар. Цо къаьгта хьахьокх Е. Я. Афанасьева керте латтача лабораторе коллектива балха гIа цхьадола кхоачамбоацараш хилар. Комбината чуйоагIача районашкарча шурий заводий балха боаттIача бесса тIахьожам лоаттабац. Уж сатIа дола гIулакхаш ца нийсдалийтара де дезараш белгалдаьхад предприяте кулгалхоша, общественни организацеша. Дизза уж чакхдахара оарцагIбала беза болхлой, специалисташ, тIахьожама болхлой.

Госинепеще комбинате кийчъяь продукци брак яь а моттигаш а нийсъелар. Шалински районни шурий заводе (РМЗ) ши тонн шуреи 1,3 тонн сулугуни нахчеи, Гудермесски РМЗ итт тонн шура, Валарга тIа 5 тонн шура, 4,5 тонн нахчаш брак йир. Цун бахьанаш тайп-тайпара да. Санитарни хьалаш цехашка, заводашка во хилар, ший ханнахьа шура хьачу ца нийяр, бедал хьаккхахьара график транспорт бахьан долаш телхаяр, производственна участкашкара къахьегама дисциплина эсала хилар, цунна дувзаденна технологически санитарни хьалаш телхадар. Йолаш йолча технологически, энергетически, холодильни оборудованех бизза пайда ийбац, къаьстта районашкарча заводашка. Арахецача продукцена Iаткъаш дола кхоачамбоацараш дIадахара мел эша хьалаш комбинате долаш да. Из болх тоабар комбината коллективах шийх тийша хилар дика кхета а деш, укх шера юххьанца деиз предприяте болхлошкара кулгалхошка кхачналца бараш оарцагIбаьнаб арахеца продукци дикен тIехдикен мара ца хилийтара.

Комбината коллективо доахача къахьегама толамашта юкъе дизза дакъа а лоацаш, балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIададахара, производства экономически эффективности балха дикали лакхъяра тIадерзадаь дукха таоречески балхаш ду предприяте рационализатораши изобретателаши. Цар дIадахача шера итташ эзараш сомаш пайда луш йола ткъаьх рационализаторски предложени производствана юкъейихьар. Соахка комбината коллективо кхойир 10 тонн шура, 32 тонн условни доагор, 118 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, кхыйола материалаш.

Уж къахьегама толамаш болхлоша хьакхоллаш да. Къаьстта дика къа а хьегаш шоай новкъосташта хьоккхам телаш итташ болхлой ба укхаза. Царех ба оператораш Михайлова Клавдия, Белова Любовь, Рычкова Людмила, Ткачева Любовь, Солнышкина Нина, машинист Дурова Нина, бригадираш Юхмина Мария, Магомадова ШариIат, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 115—120 процент кхоачашъю цар.

Доккхийи бехктокхамеи декхараш да комбината коллективана укх шера хьалхашка латтараш. Укх шера хьачу а ийша, 45880 тонн шура чакхъяккха езаш я из. Соахкарчул 0,8 процент дукхагIа хул из. Цул совгIа бахача нахагара хьа а эцаш, кийчъе езаш я 700 тонн шура, из хул дIадахача шерарчул кхозза дукхагIа. Укх шера план 24 декабре кхоачаш а еш, планал совгIа маьхала яккха лаьрхIад 240 эзар сома маьха продукци. Цу даькъе 700 тонн мерзача шурий продукци, даьтта 20 тонн, хьаьна нахчаш 20 тонн, кхыйола продукци.

Уж бехктокхаме декхараш кхоачашдара тIаерзаяь дукха мероприятеш чакхъяха лаьрхIад укхаза. Укх шера хьалхарча квартале болх бе йолалургья керда молкомбинат. Цо вIаштIехьдоалийтаргда арахеца продукци дукхагIеи дикагIеи хилийта, къахьегама овсарле лакхъе. Полиэтиленови пленкашка расфасовка е йолалургья шурийна, полистиролови коробкашка бохкаш хургба гIоа, кIолдаш, кхыйола продукци. Юххьанца деиз кулгашца деча халача балхашта механизаци е болабеннаб. Шоаш тIайнца социалистически декхараш толамца кхоачашдергхиларах бIубенна ба комбината болхлой.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: оператораш (аьрдехьара) Л. Ткачева, Г. Солнышкина, К. Михайлова кийчъяьча продукцега хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ИРАЗ ДАХЬА ЗАКОН

Конституце еннача бокъонех

Чакхдаьнача 1977 шера вай халкъо торжественно дездир шийн Сийлахь-доккха цIей — Октябрьски революце 60 шу дизар. Къаьстта деза да из цIей паччахьа хана тоIадаь, баьде хинцача нохч-гIалгIай халкъа. Хален Iазапеи баьхкаб хьалха тха Гамурзиевски юрта Совета территоре тIа баьха гIалгIай. Революци хилалехьа тха юрташка кхыметтел цхьа юкхьанцара школа а хиннаяц. Йоазув-дешар ца ховш баьде хиннаб нах. Верригa а цхьаши саг мара хиннавац цу хана районе йоазув-дешар ховш.

Цхьаккха а тайпа дарбан учреждени хиннаяц. 40 эзар сага верригa а цхьа лор мара хиннавац. Цамогаш хиина гIалгIай дукхагIча даькъе хьежа нах болча ухаш хиннаб шоашта дарба де.

Къаьстта вочa хьале хиннай цу хана лоаман кхалсаг. Цхьаккха а тайпа бокъо хиннаяц цун. Баьде хиннад гIалгIай кхалсага вахар.

ХIаьта халкъа культуреи искусствои кхувргa ма йий аьина вIалла а дага хиннадац гIалгIашта. Паччахьа Iаьдала лоиш дар ма хиннадий лоамарой тоIабаь, баьде бахкар, шоайла цар къувсар, кхыча къамашца уж моастагIал долаш хилар.

Советски Iаьдал даьлча денз овлангара хувцаделар гIалгIай вахар. Ший хьалхарча Конституце тIа цо цхьатарра бокъонаш елар маIача нахаи кхалнахаи, халкъаши къамаши шоайла гаргаэзар, массанеца къахьега, деша, салаIа бокъонаш елар. Цу гIулакхо сийрдадаькхар берригaча советски наьха вахар, сихха дегIаахийта йолайир мехка экономика.

СССР хьалхара Конституци тIайнцача денз Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннад Гамурзиевски юрта Совета территоре тIа. Тха доазои тIа хIанз я юртбоахама техникум. ХIара шера укхаза дешаш 600 гаргга саг хул тайп-тайпарча къамех вола. Болх беш я шиъ школа: цаI юкъереи, вож — юххьанцареи. Цига дешаш цхьа эзари пхи бIаьи бер да. Царна хьехаш ба лакхера дешар чакхдаьккха хьехархой. Царца ба юрта Совета депутат, халкъа дешара гIулакха йолча комиссе председатель Хаутиева Хьанифа Бисултановна, юрта Совета депутат, Гамурзиевски № 1 йолча юкъерча школа директора заместитель Сагов Руслан Магомедович, кхыбараш.

Юрта Совета территоре тIа болх беш я районни больница а тубсанаторий а, иштта кхоъ фельдшерско-акушерски пункт я. Цига болх бечарех нонагIа бараш лакхера медицински дешар чакхдаьккха гIалгIай къаман лораш ба. Центральни районни больница керттера лор ва медицински Iилмай кандидат Вышегуров Хьамид Казимикович, цун заместитель ва медицински служба отличник, юрта Совета депутат, юрта Совете унахцIенон гIулакха йолча массазарча комиссе председатель Аушев Борис Шабазгиревич.

Юртхошта долча гIулакха болх беш я ши библиотека. Цу чура книжкаш дешаш ши эзарнел совгIа саг ва. Юрта Совета территоре тIа я цхьа красни уголоки башха-дика культура ЦIаи. Цу еррига культучрежденешка болх бераш гIалгIай кхалнах ба: Албогачиева, Хаштырова, Мальсагова. Царех шиъ юрта Совета депутат я. Цар хьинаре дакъа лоац культурно-просветительни общественни балха юкъе. Дукха кхалнах ба художественни самодеятельноста кружокашка дакъа лоацаш. Царех ба художественни самодеятельноста Ерригсоюзни хьажара-конкурса лауреаташ бола Хамхоева Роза, Цицкиева Люба. Роза «Асса» яхача Назрановски ансамбле халхаювлаш я, хIаьта Люба хозача оазаца эрсий халкъа иллеш оалаш я.

Доккхий хувцамаш хиннад юрта боахаме а. Хьалха шоай доалахьа бIаьхийча наьха хиннача лаьтташка хIанз хьахиннай лакхара механизированни совхозаш. Цига болх беш ба йоккха балха говзал йола юртбоахама специалисташ: механизатораш, хьайбаш леладераш, инженераш, агрономаш.

Соахка дика къахьийгар Назрановски совхоз - техникума коллективо: тIеххоачашъяьй паччахьалкхенга ялат, дулх, шура, баьцадаараш дохкара планаш.

Шоай декхарех дика лоархIабеннаб «Назрановский» совхоза хьайбаш леладераш а. Шера баьча балха итогех 1978 шера 20 январе хиннача партийно - боахама активе цу коллективашта елар КПСС Назрановски райкомеи райисполкомеи карара кара луш йола цIе байракхаш.

Уж толамаш даха цу коллективашта новкъостал дир вай мехка хиннача йоккхача событе — СССР керда Конституци тIаэцарца дувзаденна айденнача политически къахьегамеи хьинаро.

Юрта Совета сессешка, граждаший сходашка, къахьегамхой коллективашка шерра ювцаш, къоабалъеш тIайнцай СССР керда Конституци. Шоашта ираз деннача законах боккхий а беш, вай мехка экономика дIахо дегIайоалаяра шоашкара дакъа юкъедахьа а лерхIаш керда, доккхагIа социалистически декхараш тIайнду къахьегамхоша.

Вай мехка экономика чIоагIъяларо тоадаьд бахача наьха вахара хьал. ХIанз тха юрташкарча дерригача цIеношка сийрда йоаг Ильича лампаш, берригне а хIана яц аьина цIагIа телевизораш, холодильникаш, радио, магнитофонаш, дукххане шоаI доалахьа легковой автомашинаш, мотоциклаш я. Цу дерригнена бIарахьежаш дагабоханза Iелаш сийрдача, гIозача вахарга хьабена никъ.

Сийлахь - боккхача Октябра юбилейна хетаяь хиннача торжественни собране ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Леонид Ильич Брежнева белгалбаьккхар, вай халкъо хьабена халеи, цхьабакъда сий долаш болеи никъ, дерригача тохкамех из чакхдалар.

Да а да из иштта. Дерригача тохкамех, халонех чакхдаьннад советски халкъ а цунца цхьана ерригa вай социалистически строй а. Из да СССР Керттерча ЗаконагIа — ираз дахьача ЗаконагIа вай дахаш хилар.

М. ЦОРОЕВ,
халкъа депутатий Гамурзиевски юрта Совета исполкома председатель.

Иттлагlча пятилетка мулаш

«РОСТСЕЛЬМАША» ГIУЛАКХАШ

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дуза юбилей йолча шера «Ростсельмаш» яхача завода керттерча конвейер тIара Iояьлар цаIи ахи миллион комбайн. Цунах йоккха событи хилар мехка ерригaча тракторни юртбоахамен машиностроенена.

«Ростсельмаш» — дай-мехка юртбоахама машинаш эггара хьалха хьае йолаеннар. Мехка индустриализаци еча хана хьалйир из. Из хьалъеча технически новкъостал деш хиннача доазол дехьарча специалисташа хьаккхайкадора, даймехка юртбоахама машиностроени хьае гIерташ эрсаша леладер — хIама хургдоацар да яхаш. Цхьабакъда царна хийттар бакъ хиланзар. 1930 шера продукци тела йолаелар завод, хIаьта 1937 шера Ростов-на-Дону арахийца советски комбайн Париже хиннача Дерригдунен промышленни выставке хьокха оттаяь а Гран-при — эггара доккхагIдола совгIат денна а яр.

Ше хьахиннача юкъагIа 30 миллиони 800 эзари юртбоахама машини кечали хьаяьй кхо орден леладеча «Ростсельмашо», Iалаьмате доккха хIама карагIдаьнад цунна колхозаши совхозаши технически кийчъяра гIулакха. Тахан а тIехьа вай юртбоахама машиностроене корта ба из. Шоаш лела 328 эзар комбайн арахецаргья заводо иттлагIча пятилетке.

Завода биографена юкъера белгалъяьина оагIув — «Нива» арахеца йолаялар. Балха овсарле хьалхагIа хиннарел дукха а лакхагIа я кердача комбайна, цхьабакъда хьаеш халагIа а я из. Производствана овлангара денз технически реконструкци яра чотах къоастайир комбайнаш хьаяра проблема. Лоацача хана хьалъоттайир цхьаькха «Ростсельмаш» тIахошшал моттиг дIалоацаш йола керда заводской корпусаш. Дагарийча кхо эзар гаргга керда технически оборудовани оттаяьй цар чу. Завода дегондле а хиина дIаэттай рулонни болатах оатхалаш ю кховзткъа автоматически лини чуоттаяь ший тайпара кузнечно-прессови цех.

Доккхий да «Ростсельмаша» коллективана карагIдаьнна социальни хIамаш а. Укх тIеххьарча шерашка 4800 керда квартира кхаьчай предприяте болхлошкеи гIулакхерча нахаги. Заводской поселке я эггара йоккхагIйола городской больница, ши поликлиника, хIаьта предприяте ший территоре тIа — цеховой медицински пунктий сеть. УнахцIено лораяра службе болх беш верригаш а 560 медицински болхло ва. СалоIаш ший базаш я «Ростельмаша» Дона йистеи Кавказа Iаьржача форда йистеи.

Наха чIоагIа доккхал деш я заводской культура Дворец. Цу чу да халкъа ялх театр, балетни студи, массехк любительски оркестр. Культура Дворце хьайийллача заводской музея стендаша хьахьокх ах бIаь гарггача шерара «Ростельмаша» истори.

Петр ЯЩЕНКО,
АПН корреспондент.

ИттлагIча пятилетка кхоалагIча шера 2700 тонн металл кхоле декхар тIаийцад С. М. Кирова цIерагIча «Электросила» яхача Ленинградски объединене къахьегамхоша. [illegible]

СУРТА ТIА: [illegible]

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Планаши карагIдувлараши

ЙОККХАЧА ГОРОДА ПРОБЛЕМАШ

Дерригача дунено егIача боанга тара хIама хулаш латт йоккхийча городашта духьала. Демографаша, социологаша, архитектораша хала а хеташ дувц, цу городашкара хьал ла шерра-шера халагIа хулаш хиларах. Цхьа ха йоагIаргья, йоах цар, йоккхийча городашкара нах дIаухаш. Из бакъдеш дувц цар, Нью-Йорке, Париже, Токио баха нах пригородашка, дийна Iалам, сатем болча дIаухаш хилар... ТIаккха Москве мишта латт гIулакхаш?

Вай Даьхен столица — Москва дунен тIа эггара йоккхагIа йолча итт города юкъе я: территори 880 квадратни километр хIана яц аьнна я, баха нах — 7,8 миллион саг. Советски хана пхезза дукхагIа хиннаб цига баха нах. ХIара шера юкъера лаьрхIача 100 эзар саг тIаккхет.

Дукххача кхыча столицашка а санна, йоккхача городе йолла проблемаш йолаш я Москва а. Эггара хьалха царех я промышленность сов дукха чутаръялар.

Революци ялалехьа а хиннай Москва Россе йоккха индустри- [illegible]

ЦХЬАН ДИЙНАХЬА 15 МИЛЛИОН ПАССАЖИР

МоллагIча йоккхача городе баха нах транспортаца Iалашбар — чоалханегIарча проблемаех цаI. Москва тоъал дика лоархIаю цу декхарах. Керттерча даькъе общественни транспорта система дика вIаштIехьъяккхара чотах: метро, автобус, троллейбус, трамвай, маршрутнии легковойн таксеш. Транспорта цу тайпаница хIара дийнахьа дIа-юха вуг 15 миллион саг, вешта аьлча городе мел баха нах денцен бийсанеи шозза дIа-хьа бахара, нийсса да из. [illegible]

КЪАЬНЕИ КЕРДЕИ ЦIЕНОШ

Соахка 830 шу даьннад Москва йилла. Цхьабакъда хIанзарча чуIеча цIеной фондах 90 процент хIана яц аьнна яр хьалъяьча ханага диллача укх тIеххьарча ткъаь итт шера кхоач.

Москвас дукха ахча дIадоахийт город дегIайоалаеча бебеча ханашкара эрсий зодчества образецаш лоархIаш йола здaнеш кердаяхарга. 1965 — 1975 шерашка цу гIулакхага дIадахийтад бIаьи миллионаш сомаш. Уж юхаметтаувттаяра программа 1990 шерага кхачалца лаьрхIа я. Города юккъе 1985 шерале чакхъяьккха яргья из.

Москвас хала ца хетаи дIадоах архитектурни маьхала доаца гIирсаш. Уж тIера дIа а доахаш, шеръю улицаши майдаши, хьаю керда скверaш, мини-паркаш, берий майдаш.

[illegible]

ца хиннача дукха йоацача йоккхийча городех я. Укх тIеххьарча шерашка специалисташта белгалдаьннад фо тIа-тIа кIезигагIа бIехлуш хилар. Кхетадеш да, из ши-шегIа хулаш доацилга. Городера фо цIена хилийтар духьа лоаттабу къовсам — Моссовето даим ший тIахьожама кIал лоаттаеча лоархIамегIарча социальни программаех цаI.

ХIаьта а, хьадда дер фу да? Цкъа-дале, хьаж ювлийташ йола моттигаш шоаш дIайоах: укх тIеххьарча итт шера санитарни гIулакхашка диллача зенне йола 400 совгIа предприяти городал ара дIайихьай, 100 гарггачоа реконструкци яьй, дIаьккхай кIор боагабу кагий 4,5 эзар совгIа котельни, хIаьта царгара йовхал ийеш хиннараш доагора меттел газ йоагаеча теплоснабжене централизованни источникех дIатехай. ХIанз города эшача йовхала дий даькъах кхо дакъа централизованни системай чотах Iалашдеш да (из ба йок- [illegible]

ХалагIа да автомобилаша араеттача газашцара гIулакх. ХIаьта а дукха хIамаш ду цу гIулакха. Москве гIолла чакхъювлаш дIаухача грузовикашта никъ бийхкаб; сахьата 60 километрал сихагIа никъ бе бокъо лац городе гIолла (цул сихагIа лелаш ца хилча ареттa зуламе хьаж дикка кIезиглу); болх баь а яьнна аратувсача газашца хила мегаргболчул — шин процентал — тIехбаккха йиш йоацаш углерода окиса боарам оттабаьб городской транспорта (цул из тIехбаьнна хуле автомобиль наькъа араялийтац).

Уж гIулакхаш чакхдахарал совгIа, Москвера автотранспорт каталитически нейтрализаце системашца, зуламе веществаш кIезигагIа араухийтача карбюраторашца, газобалонни двигателашца... кийчъеш я.

Москвера фо цIендара чIоагIа пайдана да города баьцца- [illegible]

тIа гаьнаш дIаегIача мара. Москва кастта цу боарамга кхоачаргья: 1980 шерале кхы а 6 эзар гектар дукхагIа хургья керда гаьнаш дIаегIа моттиг.

ГОРОДЕРА ГОРОДАШ

Цхьа центр хургйолаш планировка йоахилца исторически хьадоагIаш да Москве. Супергорода вIалла аьттув боацаш я из: тайп-тайпара учреждениеш, йоккхагIйола торгови предприятеш, дешара заведенеш, театраш, музеяш, выставкаш цига чутаръяь хиларах хIара денна Iалаьмате дукха нах тIаоз центро. Фу дича бакъахьа хургда тIаккха? Архитектораша могадаьд бархI планировочни зона, е, сурт оттадеш аьлча, шоай централи а къаьстта шоай социальни инфраструктура а йолаш йола бархI город-миллионер хьаелга. Из идея 20 шера лаьрхIача Москва дегIайоалаяра Генеральни плана тIа массе оагIорахьара бакъъяь хьоттаяьй. Пхе шерал кIеззига совгIа ха яьннай цу хана денз. ХIаьта хургйолча «городерча городий» белгалонаш хIанзле а гучаювлаш латт. [illegible]

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V пленума решенеш кхоачашъеш

ШИРДАЬННАЧА ГIУЛАКХАШЦА — ЛИРА КЪОВСАМ

Керттерча Закона тIа маллара, маIача наха нийсса бокъонаш я кхалнаьха СССР-е. Уж бокъонаш чакхйоахилга Iалашду образовани яккхеи профессиональни кийчо еи, къахьега, цунах совгIат хьожалайта, балха тIа лакхъяла, общественно-политически культурни гIулакхашта маIача наха нийсса кхалнаха цхьатарра бокъонаш яларца а хIаьта иштта кхалнаьха къахьегами унахцIенон лораяра къаьстта чакхдоахача гIулакхашца а.

ЙовзаргйоацачА йоалаш лакхъеннай вайнаьха кхалнаьха культура. ЦIаккха а хьал ца йоалийташ IотоIаяь йоаллечара Советски Iаьдало мукъаяьккха лоаман кхалсаг ткъамаш нийсдеш я, хийца коммунизма наькъагIа йода.

Тахан, доккхал а деш, белгалдаха йиш я вай кхалнаьха, къаьстта а лоаман кхалнаьха кхеле хинна дика хувцамаш. Тха районера кхалнах хIанзарча культурапа юкъебахаб, хьинаре дакъа лоай цар паччахьалкхенна доал дечеи общественни вахареи. Революци ялалехьа йоазув-дешар ховш цхьаккха кхалсаг ца хиннача районе хIанз лораш, хьехархой, агрономаш, инженераш болаш бIаьш кхалнах ба. Царех я Ахриева Хьажбикара Хьанифа — Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьехархо, Х. Хаматханова — № 2 йолча больница лор-терапевт. Бокова Махьмада Рауза — № 20 йолча юкъерча школа хьехархо, Л. Демильханова «Малгобекский» совхоза экономист, Е. И. Аушева — № 1 йолча центральни районни больница лор-гинеколог, дуккха а кхыбараш.

Цхьабакъда иштта хIамаш карагIдувлача хана кхы а дувца дезаш хул ширача замах юхедисача воча гIулакхех, Iадатийи шарIатеи законашца наьха кхелашта хIанз а низ тIалоаттабеш хиларах.

МагIалбика района хьалхъа судо ялх дош дийцар 1976 шера шишша сесаг яраш, мехкарий удабаьраш, урдув деннараши нийцараши бехктокхамс озаш. ХIаьта 1977 шера цу тайпара кхо дош мара дийцадац: цаI — хьалхчагIе а баьча бартагIа шийна тIехьа новкъостий а баьха Х. А. Йодаярах Гетогажев Саварбика Iийса бехке веш, шоллагIдар — сесаги ши бери доллашехьа а, цхьаькха сесаг Ф. А. Торкоева а йоалаяь, цхьа боахам я болаш цу шийна а кхалсагаца пхьана ваха Кукархоев Баше Махьмад-Гири бехке веш, кхоалагIдар — йоI йодаяь Чорбижев Суламбика Салман бехке веш.

Бакъдар аьлча, 1976 шераца нийсдича кIезигагIа-м хиннад уж дегаза гIулакхаш, хIаьта а, нагахьа санна Советски Iаьдал долаш 60 шера вай дахаш хилара уйла йича, уж кхоъ а хилар тамаш йолаш хет. Цу тайпара гIулакхаш вайна юкъе хIанз а долаш хилар нийрча хIама да, цудухьа лира къовсам лоаттабе беза царца шоай овлаш а тIехьа уж тийда дIадаххалца. Из де декхарийла ду вай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V пленумо. Цо белгалдаьккхад: «Къаьстта сагота йиташ да бахача наха интернациональни, патриотически, атеистически кхетам лучара кхоачамбоацараш. Республике бахача наха юкъе хIанз а нийслу националистически шовинистически гIулакхаш доахкаши тIехьабиса сакхетам болаши бараш, пхьа лехаш, мехкарий удабеш моттигаш хул, дIададанза да гаргалон тIа гIоллен вовзаш-везаш хиларцен озабезамаш делга, дыня ширдаьнна гIулакхаш хьаллувцилга.

Из ла йиш йолаш дац. Партийни комитеташ, хIара болхло, къаьстта а коммунист вола кулгалхо даим ше леррагIеи дег тIареи, дерригача къамий бокъонаши хьашташи хьаллоаташ волга дIагойта декхарийла ва».

Сайгара болх кхалнахаца бувзабенна хиларах каст-каста нийслу сона бохам хинна кхалнах, дезалера халахетараш къестаде дезаш хул. Цудухьа хала а хеташ, дуккхаза а ала дагадох: кхалсаг, хьай сий Iайха ца делга фуд хьа, Iадатийн шарIатеи законашта корта бетташ хьо хIана лел?!

Ма-дарра аьлча, нагахьа мара хIанз вай вахаре ца нийслой а, дукха истий кхувлара бехке бараш эггара хьалха маIа нах ба. ХIаьта а, доастама мишта хетаргьяц, кIал сесаги бераши долга шийна ховшшехьа а, шоллагIа сесаг хинна маIача сагага маьре йода кхалсаг. Цо жоп дала дезаций бой а хинна дусаргдолча хьалхарча сесага берий кхела хьалхара?

СССР Конституце шерра бокъонаши паргIатонаши яларал совгIа, хIара саго ший декхараш дизза кхоачашделга дIа а дех: «Гражданаша бокъонехи паргIатонехи пайда эцаш хилаpo зе де йиш яц обществан паччахьалкхени хьашташта, кхыча гражданий бокъонашта». ХIаьта иштта белгалдаьккхад СССР Конституцин советски законаши кхоачашде, социалистически общежите правилаш лархIа, СССР гражданина лакха цIи сий долаш лелае СССР гражданин декхарийла волга.

Цу законагIа вахар — из да ширача замах юхедиса-во гIулакхаш, шоллагIа сесаг тIайоалаярах бой хинна бераш, тоIаяь йоалла кхалсаг, пхьа лехилга цIаккха а хьоахадеш хозаргдоацилга. ХIаьта вайга иштта даха йиш хургья, нагахьа санна ширъяьннача традицешца вай тIагIертта къовсам лоаттабой.

Т. АЛБОГАЧИЕВА,
КПСС МагIалбикерча горкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующи.

КАЗАХСКИ ЛАЬТТА — ДУНЕН ФЛОРА

Ала-Тау яха лоамаш гонахьа а долаш лоамашта хьалхашка уллача Алма-Атана юхера климат Iалальмате дика хиннай дунен тайп-тайпарча зонашкара дъа а ена укхаза дIаегIача дуккха тайпагIарча гаьнашца, баьцовгIашца. Казахски ССР Iилмай Академе Керттерча ботанически беша, масала, дика дIалетай Къилбаседа Америкера яхкийта тайп-тайпарча фух йола дихка гаьнаш. Тахан города центральни майда, города гонахьа ядача санаторей паркаш хозьяь ягIа американски сигала беса бос боля корсамаш.

— Тха ботанически бешо бувзам лоаттабу 48 паччахьалкхена шкарча тха яр санна йолча 400 совгIа йолча учрежденишта, — яхаш дувц фу леладеча лабораторе заведующе Байгозина Валентинас. — ХIара шера доазол арахьара массехк эзар тайпа фу доагIа тхога. Къаьстта айхха бувзам лоаттабу оаха социалистически мехкашца. Вай доттагIаша тхона хьакхухьийт гаьнийкIотаргий, хозача зизай, дарбана йолча баьцовгIай тайп-тайпара фу. Царна оаха дIакхухьийт къоакха, Iаждака, гIирнга, дихка хьун фу.

Къаьстта чIоагIа цу тайпара флора дIа-юха хувцилга вIаштIехьдаьккхад оаха Венгрерча ботанически бешамашцеи дендрарешцеи. Лоаман зоне хьахулаш бола тха ше санна кхы боаца Iаж «апорт», кхораш, комсаш, чIоагIа генарг дола сом чIоагIа чам болаш а дукха латаш а хиларца белгалбоалаш ба. Царех дуккхача культураштa Венгрех шоллагIа даьхе хиннай.

Алма-Атински лаьттан-климатически хьалаш дика лов Венгрера хьаенача дуккхача тайпагIарча хьун гаьнаша, сомий гаьнаша.

ВОЩЕНКО Ремиро, АПИ корреспондент.

Массаза а наха эшшача накъайоалаш

1960 шера Грозненски индпошива фабрике ученицалла балха ера кхувш йоагIа йоI Адиева Лида Магомедовна. Из цига балха яр цIаьхха нийсденна хIама дацар. Из цхьабараш санна духхьала балха яхар духьа янзар укхаза, професси дукхача хана денз хержа яр. Цунна из езаеннаяр бер долча хана денз. Из тамаш а яц. Лида цаI хинна Iац пар цIагIа хIамаш тегаш: цун йиъе йиша, нана, хIанз а из болх беш ба, хIаьта наьн-нана, цун нана цIи хеза хIамаш тегараш хиннаб.

Лидайна шийна а хац из говзал шийна мишта езаялар, цо даиман ладувгIар ший наьнанас дувцаш хинначунга. Йоккхача саго дувцар: «КIерам а саге, кетараш тегаш ягIаш хулар тха нана, цун маьхо кхаькхах чакхбоалаш «харт» яхаш деча тато хийла сомайоаккхар со, кIерама ала цо маха массаза боаккх кулго деттачо фево дIа-юха лестабеш хулар, тха юрта цIи хеза яр из ший говза кулгаш бахьан долаш», яхаш. Лазар хилча-м царгара хьадаьнна да ала йиш яр из, бакъда дIахьежача Лидай говзалах а дац кхы ала хIама боккхагIчаргара хьадоагIаш да ца аьлча. Укхаза хетадала тарлу дезе а ца дезе а цунна из гIулакх кхаделла дий-те, аьнна, бакъда из иштта дац. Лида юкъера школа яьккха яларга а ца хьежаш яхар фабрике балха, цо сайрийнарча школе чакхъяьккхар итт класс.

Лидайна дагадаьллар моллагIаш тийга а хIамаш тегар хинна Iацар. Цунна ловра ший кулгалица хьадаьча барзкъашца наьха деган гIоздаха, шийх тешам боллийта. Цудухьа эггара хьалха Грозне «Дом моды» хьаделлаше а цига балха яхар из. Из дар 1968 шера. Цун лоIами хьинари къайла дисанзар, кулгалхоша дукха ха ялале белгальяьккхар Лида.

Из хьожайир мастералла, Шийна тIадилла декхар дизза кхоачашдеш, хIамах дика кайоалаш да-бийса ца къовсаш къахьегаш йолча Лидайх бригадир йир. ХIаьта кхы, а доккхагIа цхьаькха дика хетар хилар цунна. Балха тIа а общественни вахаре а, массайолча оагIорахьара техка Даьхен йизза йоI, дика новкъоет, ший хьинари низи кхо ца деш йола къахьегамхо из йолга гучадаьлча цун балха новкъосташа Ленина парте мугIарашка из хьаэца лаьрхIар. Цунах, вай лакхехьа мел аьнначул совгIа боккъонца йола коммунист а хилар.

Циггача чакхдаланзар лагIаш, Лида хьожайир город Куйбышеве барзкъаш доахарий курсашка, уж цо дикача толамца чакх а яьхар. ТIаккха Лида юха а «Дом моде» барзкъаш доахача балха ера. 1970 шера денз закройщица йолаш болх беш хIара бетта 170—180 процентал лохъявнинаяц из. Цо кулгалдеча бригадах «Комсомольско - кагирхой бригада», аьнна цIи тиллар. Бригадацара хIара болхло ший кулгалхочоа тара хила гIертар. Цо кулгалдеча коллективана даим хьалха доахаш цаI дар: «Барзкъа заказчика тоам хургболча бесса тега» яхаш.

Лида Магомедовнас ше йоах: «Сона бехк хет заказчиках, шийна хоза барзкъа тегийта воагIа из, моллагIа вале а укхаза хьа, тIаккха цун лоIам кхоачашбар тха сийлахьа декхар да». Бакълув из. Саг гIайгIане волча хана цIаккха гIоргвац «Дом моде», хIана аьлча из дагадоагIача вац из. Ший дог гIоздаккха, хоза барзкъа тIадувха ловш, шийна беза бос а, фасон а лаха юкхера хьавеча, из барзкъа хьадечар толхадича кхы юхава дог оттаргдац цунна, хIаьта наьха санна бохам а хул цунах. Вайнаьха Iаьдалах кердача барзкъана ловца боаккхаш оалаш а ма-дий «ГIоза дувхадовлда» аьле.

Цхьавола саг шийга кхачачох доккхал а деш соцаш хул, цхьавар даиман лехаш, кердадар довза гIерташ хул. Лида цу шоллагIбарех я. Вай дай кица да «Лехачунна корадоагIа» оалаш. Да а да из иштта. Лида закройщица ма-йий со, аьнна Iийнаяц. Из 1974 шера, ший профессиональни говзал кхы а лакхъяккхар духьа, Московски технологически институте деша яхар. ХIаьта хIанз из йиъилагIча курсе заочно дешаш я.

ДИНАЧА НАХАХ

Цун хьинаре къахьегам белгалбоаккхаш цунна дукхха а совгIаташ тийннад Даьхено. Цунна бIарахьежача хетарлургда цхьаккха а говзал юкъе ца юташ ученицагара яьнна кулгалхочунга кхача ма-дика кхийнад укх къонача кхалсага аьнна. Духхьал болх хинна а мича Iа из-м: сайрийнара юкъера школа, курсаш, институт — дешар а ма-дий. ТIаккха вахар? Лида шин бера нана я: ялхлагIча классе деша вагIа кIаьнк, йиIига ялх шу даьннад.

1977 шера Лидайх «Дом моды» заведующи яьй. Ши бутт мара бац цо кулгалду, бакъда наха гIулакх дар дикка тоаденнад цига, иштта дикагIа хулаш доагIа паччахьалкхен планаш кхоачашъелга а. 1977 шера декабрь бетта план кхоачашъяьй цун коллективо, укх шера январь бетта план хьалха кхоачашйир.

Лида башха раьза яц шийх кулгалхо яь. Цо йоах: «Сона дош хетац айса хIама тегаш е йоаккхаш ца хилча. Нагахьа парт» аьле уразкх со гIанда тIара, ва са-м болх бе ма беаий аьле. Са дог геттара гIоздоал айса тийгача барзкъана раьза а хинна саг дIавахача. Лор гIадводаций ше дарба деш вола унахо вийрзача. Иззамо хет-кх сона айса тегаш, е довккхаш дола барзкъа хоза хилча».

Цунна дагаух хьалхарча шерашка хиннар. «Цхьабакъда хIанз санна шаьра-м массаза са гIулакхаш а хиннадац. ЛерттIа болх вIаштIехьа ца боалаш ханаш а хиннай. Хийла халахетар хиннад сона дагахьа, айса тийга барзкъа дика ца хилча. Мишта оттаргъ-хьогI со ер барзкъа тега кIада хьаденачоа духьала аьле хетар, цхьабакъда, фунагIа цаь а из юха тоаде хьовзар со», — йоах Лидас.

Иштта эла мегаргдале, из династи тайп-тайпарча моттигашка, наьха деган гIоздоахаш, шоай говзача кулгашца маIача наха а кхалнаха а хозбала новкъостал деш, къахьегаш я-кх. ХIаьта Лида-м, из раьза хуле ший йиIигага а лацийта раьза я шоай никъ.

Х. ГАГИЕВА.

СУРТА ТIА: Адиева Лида.

И. ПЛИЕВА сурт.

IИЛМАНЕИ ТЕХНИКАНЕИ КАРАГIДУВЛАРАШ

АВТОМОБИЛИ ЦIЕНА ФОИ

Дунен тIара автомобилаш 300 миллионага дIакхаьчай тахан. Цу селлара дукхача автомашинаша фена мел зе ду ховргда, нагахьа санна царех хIаране шера юкъера лаьрхIача 15 эзар километр никъ а беш 4350 килограмм кислород «чуозаши» 3250 килограмм углекисли газ, 530 килограмм гаргга угарии газ, 95 килограмм дохьаж доалла углеводородаш, 27 килограмм азота окислаш «араухийташ» хилча. Миллионаш машинаша «доахача саво» чIоагIа Iоткъам бу наьха унахцIенонна, городашкарча ховхача гаьнашта, гIирсаш, архитектура памятникаш лохаду.

Цудухьа наха тIа-тIа дуккагIа йоах, гигиенически кхерамза автомобиль эш. Цунга хьежача юхадоал автомобилаш массагIа лелаpгйолаши конструкци дуккагIа яхаргйолаши, комфорт йолаш а кхы тайпа дикалаш йолаш а арахецара хьакъехьа дIалехараш. Лелаш кхерамзеи араетта газаш зулам кIезигагIа даргдолаши хилар — уж я тахан автомобилизаце керттера проблемаш, хIана аьлча уж керттерчоа — наьха унахцIенонна йоагIаш я.

ХIанз эттача хьала кIалхардовла никъ мичахьа ба? Из проблема къоастаяра гIулакх хIара мехка шо-шоай тайпара леладу. Масала, СССР-е мел эша социальни хьалаш долаш да автомобилизацех доала зуламаш юхатохара. Эггара хьалха, мехка бодрам оттабаьб наьха шоай доалахьарен общественни транспорт дегIаяра. Из тIеххьаръяр дуккагIа дегIаккхувл, хIаьта наьха шошоай доалахьара транспорт гIонна эша гIулакхаш кховчашдеш а мухьи пассажираши дIаюха кхувлара мел яь а цIенхашта влияни ца еш а я.

ХIаьта а мехка автомобильни парк сихха дегIайоагIа, цудухьа городашкара фо цIена лоаттадара проблема лоархIаме я вай мехка а. Къоаста тайп-тайпарча наькъашца ю из.

Масала, проблема къоастаяра градостроительни варианташ а йолаш я. Иштта, Москве Маяковске майданна кIал гIолла йода тоннель яьккха яларца дувзаденна цу района фецара углерода окись иттазза хIана еннаяц аьнна кIезигъеннай. ЦIена фо лоаттадара города новкъостал ду улицаш шеръяро а.

Конструктораша йоакхо е езаш а да дукха хIамаш. Укх тIеххьарча шерашка чухьа доагор доагадеш йолча двигатела меттел моллагIа кхыяр оттае гIерташ хьувз. Хьаьий, масала, электромобилий образецаш. Цхьабакъда доллача хIаманга ладийгIачул тIехьагIагуш да, «цIена» машинаш хила пхи минут мара ца эшаш йола е уж а, е кхыяраш а чухьа доагор доагадеча двигатела меттел, хIанз хьагуча суртах, хана-замалахьа дIаотталургйоацилга. Цудухьа СССР-е электромобилаши кхы тайпа двигателаши хьаяра кийчо еш латтача ханна конструкторийи Iилмахойи теркам тIабахийтаб хIанзара двигатель эргаяьккха тоаяра: тоаеш я цун питане системеи балха процесси, газаш геттара йоагаяь дIайоахаргйола а араухийтача система зуламе хургйоацача йоахаргйола балхаш деш латт, доагора керда тайпаш лохаш да.

Тахан хийцца арахецаш йола ЗИЛ грузовик Iалаьмате «цIена» машина я араеттача газий бIехалга диллача. Из вIаштIехьдаьккхал дуккха эргалонаш яра новкъосталца, цу даькъе, масала, зуламе веществаш кIезига араухийта карбюратораш хIаяр а долаш. ДикагIа дIачIоагIъяь нийсъю двигатела еш йола, регулировка зажигани форкамерно - факельни хиннай, даш увш-доаца бензин да хIанз чудувтташ леладер.

Машинаша зенне веществаш аратувсарца лоаттабеча къовсамерча гIулакхех цаI да автомобилаш газ йоагаергйолаш яр. ЦIе баллонаш латташ йола грузовикаш Москве наггахьа хинна Iац. ХIанзле а коача газ йоагаергйолаш яьй автобусаш а таксеш а.

Керда тайпа доагор лохаш дIаболабаь никъ водорода тIабахаб. Из идея керда яц. Авиаце из хьахинна дукха ха я, цхьабакъда шийн биэза лоархIам болаш хиннаяц из вай деношка, мехкдаьттах доаккха доагор дефицит а хинна дIаэттачул тIехьагIа мара. Кхоанен энергетика элемент хиларах тарра чIоагIа догдоахийла йоалл водородах, хIана аьлча из доагача хана мехкдаьтта продуктехчул кхоззеи кхерам кIорахчул диаззен дуккагIа йовхал хьайоал цунах. Бензинал иттазза дайгагIа да водород. Цхьабакъда керттердар — зенне ца хилар: доагор хувцара цикл ше дIайолаешача хица чакхйоал.

Чухьа доагор доагадеча двигателашка карарча бIаьшерен 20-ча шерашка а тIехьа пайда эцаш хиннад водород дирижаблаш тIа а. Дунен шоллагIа тIом болча хана ЗИС-5 яхача советски грузовикаш тIа а яьяр опыташ. Масала, Ленинградски фронте автомобильни доагора меттел пайда ийцаб фегарча оборона аэростаташкара даьхача водородах. 1968 шера Новосибирске хьаьяр иштта водородаца, болх беш хинна грузовик. Тахан Харькове а лелаш гургья хьалхашкахьарча кизга тIа гIолла «Водород. Тохкам» аьнна даь кIай йоазув а долаш йола «Ладаши» «Москвичаши».

Деш доле къамаьл-м, бакъдар аьлча, алхха водород а доагадеш болх беча автомобилий хьакъехьа дац. Цунга дIакхача хIанз а гаьна да. ХIанз укх сахьате бензинах а тохаш мара пайда эцац водородах. Цхьабакъда цо а, азота окислашкара дIаийкхача, ерригача зуламеча компонентех мукъайоах йоагаю продукташ, вешта уж а масайтта иттазза кIезигагIа хиннай. Пхи процент водород техача 30 процент хIана доагадац аьнна кIезигагIа доагаду бензин.

Водорода доагорах пайда эцара тохкамаш тахан мехка массехк городе деш да. Уж нийсагIа вIаштIехьдоахилга шийна дIатIаийцад СССР Iилмай Академе комиссе. Къоастаеш я машинашкарча водорода кхерамзлен проблемаш, автомобила бакашка газа запасаш йинса тарлуш йола варианташ. Цу гIулакха хIанзчул тIехьагIа а дукха эксперименташ е езаргья. Цхьабакъда, водородни автомобиль вай ноахала вахара чухь а экспериментальни машина йолчара дIаяргья аьнна хет Iилмахошта.

Нелли СЕМИНА, (АПН).

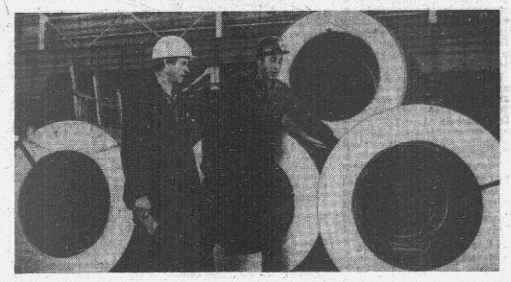

ЧЕЛЯБИНСКИ ОБЛАСТЬ. В. И. Ленина цIерагIча Магнитогорски металлургически комбинате хьинаре болх беш я. 4876 халкъа тIахьожамхо чувоагIаш йола 114 группа, халкъа тIахьожама 912 пост.

План кхоачашъяра, производственни низех, материальнии къахьегамен кхоачамех, ахчах пайда эцара хьакъехьара керда техника, технологи, Iилман наькъаца къахьегам вIаштIехьбаккхар, хьалха латта опыт юкъейоалаяра хьакъехьара 2928 дош техка а техка къоастадаьд соахка халкъа тIахьожамхоша. Къаьстта теркам тIабохийт цар арахецача продукце дикала, социалистически доалахье лорара тIахьожам лоаттабара деша. Цар беча балха юкъе доагIа къахьегама, быта хьалаш тоадара, техника кхерамзлен, гонахьара среда лораяра дешаш а.

Хьинаре болх беш я соттаьча профилий цехера халкъа тIахьожама группа. Цунна керте датт автоматика вокхагIвола мастер, цеха партбюро член К. В. Рузанкин.

Сурта тIа: К. В. Рузанкин (аьрдехьарвар) цеха смена начальник Г. И. Ильин стана тIа дIатIадодача металлага хьожаш ба.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

ГРАЖДАНИЙ КЪАХЬЕГАМА БОКЪОНАШТА ЙОЛА ГАРАНТЕШ

Социалистически строя лоархIамегIарча совленех цаI я цун общественни производство плана боарамагIа, кризисаш йоацаш, хьабе болх боацаш нах ца буташи къахьегамхой къий ца болийташи дегIаухаш хилар. Вай мехка, Конституце 40-ча статья тIа из ма-аллара, СССР гражданий бокъо я къахьега, вешта аьлча ший дукхалгеи дикалген хьежжаи паччахьалкхено оттабаьча эггара кIезигагIа болча боарамал лохагIа боацаши къахьегамах мах а телаш бола гарантированни болх эца, цу даькъе хьаштага, хьинарга, профессиональни кийчонга, образованега хьежжаи обществана эшарга хьежжаи професси леладу гIулакх, болх харжара йола бокъо а тIехьа. Из бокъо Iалашъю боахама социалистически системо, хIамаш кхоллаш дола низаш ханданза алсамдувларо, мах боацаш професси хьехаро, къахьегама квалификаци лакхъяро, керда специальносташ Iомаяро, профессеш харжарен балха уттабарен системаш дегIаккхувларо.

Къахьегара йола СССР гражданий бокъо — из цар конституционни бокъо я, къахьегама законодательства тIа бокъонца ше ма-ярра яьшхай из. Из бокъо лораяр — ерригача паччахьалкхен органий, общественни организацей, кулгалдеча балхаш тIарча наьха декхар.

Цхьабакъда предприятей, учреждеией, организацей администраце закон телхадаь моттигаш я. Кулгалдеча балхаш тIарча цхьаболча наха болхлойн гIулакхера нахи законагIа баха ца боагIашехьа а балхара дIабоах е кхыча балхаш тIа ухийт, телхаду салаIа, ахча а доагIаш хIара шера отпуске аха, могашал чIоагIъе, кхераме доаца къахьегама хьалаш хилара маIача сага нийсса кхалсага бокъо енна ца Iеш, иштта кхы тIа а цун унахцIенон нана ли лораде лаьрхIа йола лыгташи совленаши луш дола къахьегама Законодательство. Къахьегама бокъонаш телхаярах тайп-тайпара бехкаш ду кулгалдеча балхаш тIарча наха: дисциплинарни, административни, уголовни, материальни.

Закон, цу даькъе къахьегама законодательство толха а деш, шоай полномочеш тIехйоахаш кулгалдеча балхаш тIарча наха лелалдеча гIулакхех дола дош СССР Конституцега (58 статьяга) хьежжа закон оттаьча порядкагIа суде дала мегаргда. Цу хана СССР гражданий бокъо я паччахьалкхени общественнии организацеша а хIаьта иштта кулгалдеча балхаш тIарча наха а цар шоай балха декхараш кхоачашдеча хана даь зе юхаметтаоттадайта.

Янза ца воалаш прогул ярах доагIар законо оттабаьча боараме хьадаккхар декхар да балхара дIаваьккха хинна болхло хIара балха юха массаза оттаву.

Малгобекски горбыткомбината № 1 йолча ателье нахагара заказаш дIаийдеш болх баьб Евлоевас 1976 шера 4 мае денз. Комбината директора Н. А. Нечитайлова 1977 шера 4 январе балхара дIаяьккхай из дикретни отпуске хинна Ахильгова балха араяларца дувзаденна. Ше харцахьа дIаяьккхарг а лаьрхIа судагара гIо дийхад Евлоевас, хIана аьлча из балха оттаеча приказа тIа аьнна хиннадац из цу балха ханна йохийт вьнна.

Янза ца йоалаш кхаь бетта яьча прогулах алапи а луш, судо балха юха дIаоттаяьй Евлоева.

Закон бокъонца толха а даь, вешта аьлча профсоюза моттигерча комитетагара мукъа а боацаш Евлоева балхара дIаяьккха хиларах комбината директор бехктокхаме а эза, цунгара 153 сом хьа а даьккха комбината дIаденнад судо.

Къахьегамах долча РСФСР Законий Кодекса 215 статья тIа оттадаьча тайпара, кулгалдеча гIулакхаш тIара бехке бола нах материальни бехктокхаме оза а боагIаш. Закон толхадар лархIа доагIа, белгала аьлча, профессиональни союза моттигера фабрични, заводской комитет раьза ца хилча е ФЗМК-ас раьза хила ца тигача (хIаьта кхенза долча берий хьакъехьа кхенза долча берий гIулакхашта йолча комиссгара мукъа боацаш) администраце инициативагIа болхло балхара дIаваккхар; производства гIулакха вахийтанза варгвоацаш моттиг нийсъелча — из ше да, цигара юхайккхача, болхлой раьзабоацашехьа а, къахьегама договора тIа хьоахабаь боацача, кIезигагIа мах телача балха тIа кхаь беттага кхачлаца ха яккха вахийтар е къахьегама дисциплина толхаярах иззал йолча ханна лохехьарча гIулакха тIа вахийтар; КЗОТ-а 170 статья тIа ювца моттигаш а нийсъенна (берагIа бола кхалнах, бераш цаькхах доахкаш бола ноаной, цхьан шерал тIех ха яланза бераш долаш бола кхалнах балхара дIабоахилга декхар), кхалнах балхара дIабахар, нагахьа санна уж балхара дIабаха бокъо ца луш дола декхараш долга администрацена хайнадале, законагIа оттадаь а доацаш, шийна духьала критика яьй аьнна е кхыча бахьанашта ший нийсхал яккха дагахьа кулгалдеча балха тIарча саго болхло балхара дIаваккхар.

СССР Конституце, гражданий бокъонаши паргIатонаши дIакхайкаярцеи гаранти яларцеи цхьана, белгалдоаккх, уж чакхйоахилга гражданино ший декхараш кхоачашдарца дувзаденна хилар.

Къахьегама дисциплина бокъонца кхоачашъеш лелаяр, халкъа рузкъан хьурмат дар, предприяте, учреждене, организаце лелаеш йола къахьегама нормаш кхоачашъяр — предприяте, учреждене, организаце коллектива хIара члена декхар.

Къахьегама дисциплина толхаярах, РСФСР КЗОТ-а 135 статья тIеи къахьегама чурча распорядка Типови правилай 25 пункта тIеи хьахьеккхача тайпара, дисциплинарни бехкаш ду администраце предприятей, учреждеией, организацей болхлоштеи гIулакхерча нахаи.

Балха тIерабувлараша, малараш тIехдоахараша, хIама хьаде ца ловраша, кулга цIена боацача наха шоай гIулакхашца доккха зе ду паччахьалкхена, цу моча нахагара лира жоп деха деза.

Болхлойн гIулакхерча наьхен законни бокъонаш лора а еш, цу цхьан ханна практикана юкъера дIаяханза яргьяц къовсамга кхаьча къахьегама дешаш къестадеча хана къаьсткъаьстача болхлоша къахьегама дисциплина чIоагIа толхаяь моттигаш дош ца хеташ юташ йола моттигаш. Балхара дIавоаккхача хана закон толхадаь моттиг а йоацаш, къахьегама дисциплина халданза телхаеш, балха тIера вувлаш, малар тIехдоахаш хилар гучадаьннадале е ахчанцеи товарашцен юкъарчал доацаш гIулакх долаш болча нахагара администраце царех тешам бовл дола хIама царгара корадаьдале, производства хьашташ хьаллаца доагIа.

Шелковской райпо № 17 йолча Червленски кафе буфета заведующелла болх беш хиннав Кикиев. Ревизеш еча хана кхоза совнагIа ахчаш корадаьд цунгара: 84, 42, 45 сом долаш, хIаьта из бахьан долаш балхара дIа а ваьккхав из. Цхьабакъда судо балха юхаоттаваьв из янза ца йоалаш прогул ярах алапи а луш.

Ше решена еш судо оттадаь бахьан да гIалат гучадаьнна бутт баьнначул тIехьагIа мара администраце Кикиев балхара дIаваьккха ца хилар. Цхьабакъда судо а теркалдаьдац, Кикиев юкъарчал доацаш ахчеи товараши леладеш вола саг хилар а тешам боврах из балхара дIаваьккха хилар а (РСФСР КЗОТ-а 254 статья).

Халкъа судо ца йоагIаш яь решени йохаяьй Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда президиумо.

ИттлагIча пятилетка керттера декхар, КПСС XXV съездо из белгал ма-даккхара, сенах латт аьлча, из латт, общественни производство массе оагIорахьарен боаррамагIен дегIаккхувлара а цун эффективность лакхъяра а, Iилма-техническа прогресс сихъяра, къахьегама овсарле лакхъяра, халкъа боахама дерригача доакъошка балха дикал ма-могга тоаяра ларда тIа халкъа вахара материальни культурни боарам айбара тIаберзабаь Коммунистически парте никъ леррагIа чакхбахарах.

Из декхар толаме кхоачашдара гIо дергда къахьегама законодательство телха ца дайтаро, къахьегара йола СССР гражданий бокъонаш лоарзагIа ца йоахаш кхоачашъяро.

К. КОКУРХОЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР прокурора вокхагIвола помощник.

Доазол дехьара

Дунен общественность духьала я

«ХЬАШТ ЯЦ» — НЕЙТРОННИ БОМБА

Дикка низ болаш долча «Амн» яхача пакистански газета оагIош тIа дукха ха йоацаш Пакистана правительстваген халкъаген кхайкай мехка йоккха общественни деятель, Пакистана профсоюзий федераце председатель Каниз Фатима нейтронни бомба хьаяр харцахьа лархIара уж тIахьехаш.

Са мел доалла хIама дувргдола керда герз, кхетамца доацилга ховшшехьа а, ВIашагIкхийттача Штаташа хьаде кийчдеш хилар дерригача адамий хам ца бари цар вахара бокъонца кхерам тIаоттабари да, белгалдоаккх пакистански профсоюзий деятело. Американски империализмо хьаяь нах боацабарен бовхарен, цунна Iалаьмате дукха пайда тIябахьаш йола система дIа ца ялийта лаьрхIа да из герз.

Пакистан а юкъе йолаш дола хIанзза мукъадаьннеи дегIаухен мехкаш, йоах К. Фатимас, США монополешта тIадоагIа пайдаш духдувла керттера хьаст ба. Уж ший IоаткъамакIаллоаттадар а ший мукъагIа хилийтар а духьа американски империализмо дIахо а лелаю «атомни шантажа» политика. Президента Картера администраци, шоай мехкарчен доазол дехьарчен общественноста гоамал мелъе а гIерташ, из акха герз «гуманни» да яхаш хьакхайкадарца хьулалу. Цхьабакъда тахан массанена а дика хов, из нах Iехабелта мара кхы хIама доацилга.

Лаьттан тIа машари беркати хилийтара, язду юкхера а Каниз Фатимас, машар беза низаш кхы а чIоагIагIа кхотадаланза даргдаш Советски Союзо хьаоттаяь машара инициативаш чакхъяхар духьа лоаттабеча къовсаме. Цо мехкара къахьегамхой, студенташ, деррига прогрессивни патриотически низаш тIахьийхар дунен тIарча реалистически уйла йолаш болча нахаца цхьана машарен паргIатонни гадаккхара, нейтронни бомба хьаяра духьала дIаоттара.

В. ЖДАНОВ,
АПН соб. корр.

Карачи.

МАШАРА ТIЕРА КХЕРАМ ДIАБАККХА

США нейтронни бомба хьаяра планашта духьала тIа-тIа чIоагIагIа протесташ еш латт Сире. Дамаскерча АПН корреспондента цу хьакъехьа шийна хетар алга дийхад Дерригдунен Машара Совета Президиума членегара, машара тIехьалаттарий Сирийски комитета председателан заместителегара Мурад Куатлегара.

— Дерригача дунен массе миллиенгера миллионаш болча наха чIоагIа протесташ ю Американ нейтронни бомба хьае йолаяла дага хилара духьала, — хьакхайкадир Мурад Куатле. — Из хьаяро бокъонца термоядерни тIом хилара кхерам тIатосс. Машара тIехьалаттарий Сирийски комитет, деррига прогрессивни адамаш а санна, чIоагIа духьала я хьаде доладелча кхы а дукхагIа кхерамеча тайпара герзаш хьаделга сихдеча кхоачаде тарлуш долча ядерни герза цу кердача тайпана. Пентагона агрессивни уйлаша ядерни катастрофага дуг адамаш, цудухьа оаха, сирийски машара тIехьалаттараша, тхоай оаз дIатох адамленна тIабессача цу кхерама духьала латтача дунен тIарча дерригача низех.

Империализманеи сионизманеи духьала, Израилю дIалийца Iарбий територеш мукъаяхар духьеи политически халкъа законни бокъонаш Iалашъяр духьен къовсам лоаттабеча Iарбий халкъаша дика кхетадунейтронни герз доаржадара маIан малагIа да. Цхьаккха шеко яц, из Iоажала герз доаржадаро Гаргарча Малхбоаленера хьал дикка кхохкадалийта, эккхама кхерам кхы а боккхагIа болаш хилийта тарлуш хиларах. ХIаьта из Израила экспансионистски хьашташта мехеттара да, цо гIо дергда Iарбий лаьтташ израильски бIуга дIахо а дIалийца лоаттадайтара, Палестина Iарбий халкъагара яха йиш йоаца бокъонаш цунгара дIаьхьа лоаттаяра.

Сирийски общественносто ше ма-ярра хьаллоаи КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева къоастам болаши ши духь доацаши хьакхайкаяь советски позици.

— Даим керд-керда низаш кьадетталу нейтронни герз хьаде лерхIача американски планашта духьалара къовсам сана болча вай деношка сел лоархIамеча боламах. Машара тIехьалаттарий Сирийски комитет кердача герза деррига тайпаш, цу даькъе нейтронни бомба а йолаш, хьадара, массаза а духьала хиннай, дIахо а хоадамболлаш духьала хург а я. Тха оаз дIахаза езаш я, — аьлар цо.

А. ЦИБИЗОВ,
АПН соб. корр.

Дамаск.

«КЪИЗАГIЧАР ГЕРЗ»

Дерригача дунен тIарча миллионаш болча нахаца цхьана Инде общественность хоадамболлаш духьала я нейтронни бомба хьаяра. Американски военщина керда зуламе уйлаш хьагучайоаташ дуккха митингаш хул мехка.

Из герз дехкара тIехьара болам кхы тIа а чIоагIбара мехкарий ерига политически партеш массови организацеш доаллаш хьинача Инде Коммунистически парте Къаман Совета сессе.

Нейтронни бомба дIайоаржаяра плакаш бехке еш къамаьлаш дир мехкарча дуккхача боккхийча политически общественни деятелаша. Цу хана царех дуккхачар хьаллаьцар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева «Правда» корреспондента интервью луча хана яь заявлени. Цхьадола белгалагIара къамаьлаш доаладергда аз.

Индийски парламента член Вайалар Рави: «Къоабалъелга мара кхы ала хIама дац нейтронни бомба хьа ца еш йитара хьакъехьа Л. И. Брежнева еннача предложенех. Наха духьалара зулам да из — цу тайпара герз хьадари дIадоаржадари нейтронни бомба хьакъехьа аьлча, адамал доацаш бола империализма беррига чулоацам ше ма-барра хьагучабаьнаб: империалистически политикашта хетачох, нах хIалак а беш, материальни рузкъа юхе а дуташ дола герз «гуманни» лоархIаш да».

Доал деча Джаната парте парламентски фракце кулгала член Башир Ахмед: «ВIалла хург а йоацаш йийхка дIаяккха еза нейтронни бомба. Из кхоачашхилийтар духьа ший низ кхоачар дар, сона хетачох, уннакIена уйла йолаш волча хIара сага дехкар да».

Парламента член В. М. Судхиран: «Машара тIехьа мел латтараша могаю герзаш дIадахара президента Л. И. Брежнева енна предложенеш. хьаллоаи нейтронни бомба цхьатарра хьае йолаен дIайоаржаен лерхIара малхбузехьарча гIозараштa цо йоагIаш еш йола критика». Цу гIозарий уж гIулакхаш дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбараи деррига дунен тIара машар чIоагIбараи духьала дерзадаь да».

«Берий нана а наьха кхела чIоагIа саготдеш барех цаI а се хилирах тарра, — хьакхайкадир **Инде парламента члена Азиза Имама**, — Леонид Ильич Брежнева аьннар къоабалду аз. Из герз хьа ца деш соцадара ший ханнахьа де дезар дара деррига халкъаши правительствашй тIахьех аз, цу хьакъехьа вай берашта цхьаккха хIама ца хайтари дага ца дохийтари духьа».

Индийски кхалнаьха Къаман федераце председатела Аруна Асаф Але чIоагIа бехке йир Пентагона зуламе планаш. «ТIом хьалхьебераша адамленна луш дола «эггара тIехьара совгIат да», хабаргIа шоаш чIоагIа гIордаьккха дувцача сага бокъонаш лоаяра гIулакха юкъе аргIанна цар «лоаца дакъа да», — аьлар цо нейтронни бомба. Шоай уизареча герзаца дуне хIалакде кийча болча къизагIчарна духьала дерригдунен болам боаржабарна духьала оттара тIахьайхар цо [illegible] дача зуламна.

А. ГАРЕТОВСКИЙ,
АПН корр.

США. Эзараш фермераш баьхкаб Вашингтоне бIаьш эзараш кагий фермерски бахамаш [illegible] аграрни монополераш шоай духьала болча дIахьалкеде. Фермерашта тIаэтта хала ха — из да монополеш «юкъелаттарна» бIехча гIулакхах хьахиннар. Шоаш дIакхача продуктай махаш кIезига а де, кхачан продуктааш махаш [illegible] та Iалаьмате доккхий пайдаш ду цар. ТIехьарча 20 шера 2 миллион кагий фермерски бахамаш дохаделла США.

СУРТА ТIА: фермераш кIайча цIенна юхе.

АПН—ТАСС сурт.

ДоттагIий опыт ларде а лувцаш

Доккхий бувзамаш чIоагIденнад «Красный Октябрь» яхача Волгоградски заводен Клемент Готвальда цIерагIча Витковицки (Чехословаки) металлургически комбинатен коллективашта юкъе. Уж вIаши гаргаувз дуккхача хIамаша. Шаккха а коллективо — металлурге керттеръярех йолча предприятеша шоай продукцеца Iалашду индустре тайп-тайпара доакъош, халданза эргайоахаш тоаю лакхача маркаех дола болаташ хьадара технологи.

«Красный Октябра» металлургаштен болат деш болча цар остравски коллегаштен бокъонца йола говзала школа хинна дIаэттай цар цхьана еш йола доттагIлен плавкаш. ДикагIболча сталевараша ю уж плавкаш. Цо новкъостал ду тIехдика металл планад совгIа арахийца ца Iеш, опыт Iоас а, къахьегама дикагIйола приемаш дIа-юха Iомас.

Витковице Ярославль Маргашомца цхьана доттагIлен плавка ещ волгоградски сталевара Георгий Личманова дIахьекхар процесс йолча хана экспресс-анализ юкъейоалаяра чотах сихха плавка елга. Ший опыт доттагIашта дIайовзийтар сталевара, КПСС XXV съезда делегата, советско-чехословацки доттагIлен Общества заводской отделене председатела Поздняков Александра а.

Уж контакташ алхха производственни кердадараши информацеши дIа-юха ийярца чакхйоалаш яц. Шинна предприяте дIа-юха ийю партийни профсоюзни балха опыт, социалистически яхьа керда формаш.

Р. КВЯТКОВСКИЙ,
АПН корреспондент.

Сийлен моттигашка гIолла

СССР Герзашцарча Низий 60 шу дизара хетаяь революционни, тIемеи къахьегамеи сийлен моттигашка гIолла автопробег укх деношка чакхъяьккхар республикански ДОСААФ комитето и ВЛКСМ обкомои.

В. И. Ленина цIерагIча майдан тIара дIайолаелар из.

ЦIе вымцелаш тIаягIа 17 машина эггара хьалха Урус-Мартане хилар. Цул тIехьагIа автопробега доакъашхой хилар Сунженски районе, МагIалбике. Надтеречни район автопробега тIеххьара моттиг яр. Цига Тийрка йисте ДоттагIала тIаь тIа локкхаш оркестр а йолаш зизашца накъабаьккхар ищерцаш автопробега доакъашхошта. Укъаза даим йоагача цIера хьалхашка факелаш бе я йоаххаш нийсача мугIарагIа латт дешархой. Хьаьшаша а фусамдаьша а Даьхе мукъаяккхара духьа шоай вахар дIаденначар сийдеш йист ца хулаш латташ минута яьккхар.

Массанахьа а дег тIарча бемзамца тIаийцар автопробега доакъашхой. Дукха сакъердаме вIашагIкхетараш хилар цар.

СССР Герзашцарча Низий 60 шу дизара хетаяь районни культура ЦIагIа хиннача «Огонеке» къамаьлаш дир Сийлахьбоккхача Дай-мехка тIема ветеранаша. Ах бийса яллалца хилар цига Грозненски мехкдаьтта института ансамблои филармоне артисташеи оттадаь концерт.

Сурта тIа: 1. Автопробег дIайолаялар. 2. Автопробега доакъашхой МагIалбике.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

М.-С. ПЛИЕВ

МИТАР-ПЕТАР

ФАЬЛГ

ТIоа Iа хIана бнаб аьнна,
Нане бийттар циска нув.
ЦIагIа кхы из чу ца дайта,
Даьх-наьнах цо бнар дув.
— Фусам ехай,
— аьлар циско, —
Дац дикага даха дог.
Пхьагилга а кхыметтале,
Хьуна юккъе яха мог.
Дай а баьхаб хьалха акха,
Хайнад лорале шоай фу.
Нахах къаста дезаш хилар,
ХIанз-м сона шаьра гу...
Кхалаж тIара хьа а нийца
Цо гибеллар тиша кхизг.
ТIаккха делхаш наькъа
даьлар,
Къаьна мискинг —
боарха циск.
Сарахь хьунагI дIа а кхаьча,
Дахкилг лаьца дир цо пхьер.
Кхизга кIал из дижар наб е,
ХIанз из борз тIакхачар кхер.
Сеша гIетта, арадаьнна,
Гоннахь хьокхаш фийла лерг
Дар из делаш,
дIа-хьа хьежаш,
Хьунах тохаш сийрда бIарг.
ЦIаьхха кIотарг шершар
уллув,
Циска духьал цогал отт.
БIарахьеж из цец а даьнна,
Арабоахаш говза мотт:
— Даьллахь, боккъал бехк
ма баккха,
Хьа фух хьалххар аькха гу:
Эше, да со хьона доттагI,
Эше, ва со кийчча Iу.
Хье мичара денад ала,
Лех Iа, доттагI, дайна бер?
Хьона тара хов ца хулга,
Анаш оттарг, къиза эр...
Аркъалдаха деладенна,
Iо а билла тиша кхизг,
Мекхаш тоадеш дIа-хьа
хьекха,
Йистхилар из боарха циск: —
Эраш фуй хIана сона юхе?
Уж Iа соца миша дувп?!
Аза-м эраш сайна лайча,
ЗIы качъеккхаш картах тувс.
Оакхараштa юкъе — аькха,
Ломал лакхагI со ма дий.
Чан борзи, хьо а, цогал,
Соца нийсде йиш а йий?!
Со тIахьажа денад шоана,
ЗIамагIчарна оаш низ бу.
Мукъадуте тарлу оаш-м
Хоадо пхьагалгий а фу!
ЗIый а ялаш кхераш ара,
Оалхазар а лаьтта хац.
Сов оаш уизардаьха дехкий
Дийнахь гучадоалаш дац.
Фуд ер? Аькха аькха —
моастагI!
Оаш сий доадаьд лоамий,
хьун.
Каьхата тIа дIаяздергда
БIеха гIулакх хIара фун!
Чарахь вайтаргва аз тIаккха,
Шозза ювла шоакъал яр.
Шийна киса писка йоаллаш,
Хоадоезарий из лер.
— Оо! Са аьла, бе къахетам!
Аз укх сахьате котам яхь.
Iа Iа доаккхе укказ дагIаш,
Хьона Iалашдергда лахь.
ЦIи фуй ала сога, боккъал,
ХIанз Iа лелочох со кхет.
Цхьан кхетаче магIа дагIаш,
Хьо а дайча санна хет.
— Со да Седкъий гIалий
тIара,
Митар-Петар я са цIи.
Мукъа ха яц. Болх ба дукха,
Тоъаш сона дIаьха ди...
ДIаметтахь из цоги ийккхар,
Циска яа котам я.
ТIехьакхайка циско аьлар:
— Котам еце москал я!
Котам яхьаш цоги доагIар.
Духьалъяьлар къаьна борз:
— Фуд Iа лелор,
моакха кетар?
Даарг цIалха хинна морз! —
— Митар-Петар дагIа
хьежаш,
Вайна по ревизи ю.
IаьржагI йолча цун писка
тIа,
Бозк, сона хьа цIи гу.
— Сабар!
Малав Митар-Петар?
Саг е аькха, массаб ког?
— Вай мо биъ ба.
Из — вай аьла!
Гана буххье дала мог.
Тоам бий, яьсса
духьалъяха?
Цунна беза Iаьхар ба.
Iаьхар беце, еза цунна
Фиал бIийгалг мукъагI я...
Берста Iаьхар бахьаш
йоагIар,
Къаьна бози, хьунагIда.
Чаво духьалъяьнна аьлар:
— Бози, цхьа гIогI мукъагI
да.
— ХIанз фу дувц Iа?!
Митар-Петар
Ревизи еш вайна доал.
IаьржагIйолча цун писка тIа
Гу Iа никха мел даь къоал!
— Сабар, бози!
Фуд Iа дувцар?
Митар-Петар? Хезадац.
— Хезадеце, халахь, кетар,
ЛакхагI аькха лаьтта дац!
— ТIаккха деза
бIараш-модзи,
Лохьдаь, гулдаь цуина да.
— Iа гIо делахь сона, бози,
ФуннагIдаь а цунца та...
Чан борзи гаьннар яйна,
Цогал царна духьал доа:
— Шо дIалачкъа, —
аьлар цоге, —
ХIанзарчоа цо котам тот.
Борз дIалечкъар гIаьнашта
кIал,
Ча — лаккача хена тIа...
— Оо, са аьла! —
аьлар цоге, —
Дех вай кхычахь шуна тIа.
— Хьоашал дехе, даха деза, —
Аьлар циско хьувзош мекх.
ХIанз цо аьлий аьло санна,
БIаргаш дош ца хетташ
лекх...
Буар Iаьхар, бIараш, из модз,
Кура дагIа боарха циск.
Аьлзина кIал дошо гIанд мо,
КIал латт цунна тиша кхизг.
Йоах цо:
— Во дац, во дац гIулакх,
Оакхарой, шо, дика Iа...
Берзо гIадъяха цIог хьедеш,
Хьувш да гаьний шира гIа.
Берза цIога духь хьакъеде,
«Циск дахкилга тIатоссалу».
Кхераенна, Iочуккхийтте,
Борз а ювш, ча йоаттIалу.
Цоги цигга са дIадахе,
Наб е санна хаьнардоал.
Аьлар циско:
— Сох мо, шоах а
Дахадаьлар къаьра къоал!

ФЕ ХИЛА

Иттех ди да «Фара» яха Ерригсоюзни операци чакхъяьнна. Ткъаь дийнахьа ГАИ болхлоша, общественносто, автобоахамаша цIенхашттa къовсам лоаттабаьб фараш йоагаяра бокъонаш телхаеча шоферашта духьала.

Операци чакхйоаккхача юкъагIа эзар совгIа из бокъо толхаяь моттиг гучаяьккхай. Шоай доалахьарча машинаш тIа цу тайпара хIама даьд Дамергуева, Вахадова, Албастова, кхычар.

Цу деношка дукха профилактически болх баьб автобоахамашкей автопредприятешкеи. Масала, 1436 автоколонне хьежачул тIехьагIа 40 машинах пиъ мара яцар фараш лерттIа нийсъяьза.

«Фара» яха операци чакхйоаккхилга шаьра ховш бар жилищно - коммунальни боахама министерства «Ремстройтреста» автотранспортни предприяте. Цхьабакъда цига цхьаккха хIама динзар из мероприяти толаме чакхъякха [illegible]ра. Водителашта меттел механикашта а бIаргайнаяц фарашта регулировка ю прибор.

ГIулакх кхы дикагIа дацар технологически транспорта Ташкалински управлене, автокомбинате, «Чечингсельстрой» треста АТХ.

«Фара» яха операци чакхъяьннай. Шоай доалахьара а паччахьалкхен а транспорт лелаечар, предприятей кулгалхоча [illegible] деза операце хьалхашка оттадаь декхараш даим яхар санна кхоачашде дезаш долга.

Укх тIеххьарча хана дукхагIа хиннад наькъа тIа хула хатараш. Масала, водитела А. Темирова Гудермесски улица тIа гIолла хьавоагIаш ший доалахьара ВАЗ-2101 яха автомобиль тIатехай кхалсага.

ДIадахача кIирагIа НохчГIалгIайчен наькъашка 36 хатар хиннад, цига човнаш яьй 10 сага.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТIЕМА СИЙЛЕН СТЕНД

Советски наха цIаккха бицлац шоай Даьхе лораеш моастагIашта духьалъайтта майра байнараш, къонахчал долаш лийтараш. Сий ду цар традици тахан дIахохьошбараша. Бахача наха, коллективаша белгалйоах шоашта юкъе хиннача а хIанз болаш болча а цу наьха цIераш, дIабовзийт уж хьатIакхувча тIехьенна.

Грозненски района Первомайски станица культура ЦIен коа латт мрамора пен. Цу тIа язъяьй цу станицера баха Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа фашисташта духьала латаш байнарий цIераш.

ХIаьта станица халкъа депутатий Совета хьалхашка цу тIема юкъе дакъа лоацаш хиннарий, портреташ тIадола хоза хийчдаь стенд да.

Цу тIа да шоаш кхо па беш майра тIом беш хиннача маьреи сесагеи КрасновгIар Мария Федоровнайи Андрей Николаевичен портреташ. Цар ноакхош хьалдиза да тIем тIа денал дола гIулакхаш карагIдаларах еннача орденехи медалехи. Царна уллув доахк иштта совгIаташ тийнна болча Тимошенко Екатерина Ивановнай, Богатырев Сергей Ивановича, кхычар портреташ.

Цу тIема ветеранех дукхагIбараш хьаьнала къахьегаш ба, колхозе хьалхалаттарех ба.

Ветераний портреташка кIал доахк хIанз Советски Эскаре тIехдика гIулакх деш болча станичникай портреташ.

Ю. ЮСУПОВ.

ТОАЕШ ЛАТТ ПОРТ НАХОДКА

Форда торгови порта Находка причалашта реконструкци е аьнна решени тIаийцай. Метеорологически хьалаш миччa беса дале а мухьех пакеташ яра а царна обработка яра а йолча устройствай комплексаш хьае лаьрхIад укхаза. Специализированни мухь дIатiа - хьатIа буттача комплексаша торо хулийтаргья причалашка уж балхаш 2—2,5-зза дукхагIа дайта. Цу дерригнеша торо хулийтаргья тихоокеански бассейнерча мехкашцара торговли шеръе.

Тахан Находка мехка малхбоалера йоккхагIъярех дунен халкъашта юкъера порт я. Мухь тIаботтача техника причальни линега диллача лондонски нью - йоркски яраш санна йолча цхьоалагIча класса портел эсалагIа вIалла яц из.

—Ткъаь итт шера мухь кийчбелга 50-зза дегIаденад укхаза, — яхаш дувц порта начальника Лукошкин Алексея. — БIарччача шера навигаци лелае йиш йолча порто халкъбоахама мухьаш дIаухийт Тихоокеански йистошкен ГаьнарчаКъилбаседен дадача мехкашка. Дий даькъах кхо дакъа грузооборот экспортно - импортни потока йоагIаш я, хIаьта Находкера дIаухача кемай кхаь даькъах ши дакъа дараш Японе ухаш да. Хадданза болх беш йола транспортни линеш яххай укхазара иштта США а американски континента кхыча мехкашка а.

Байкало - Амурски машинникъ билла баьлча кхы а чIоагIагIа лакхлургба Приморья къулбехьарча портий лоархIам, цу даькъе находкинскичун а. Цар торо хулийтаргья тешшаме Тихий океана тIа гIолла мухьаш дIаюха кхаьхьа. Из да СССР арахьарча торговле кхыча мехкашцара бувзамаш дIахо шерлургда яхилга.

ВАРЯГИН Георгий.
(АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 февраль

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «ДоттагIал дола бераш». Берий художественни самодеятельноста коллективай концерт. 9.20 — В. Вишневский. СССР Паччахьалкхен академически ЗIамигача театра «Оптимистическая трагедия» яха фильм-спектакль. 14.30 — «Со — лейтенант». Документальни фильм. 15.00 — Лыжни спортах йола дунен чемпионат. 15 километр хаххар. МаIа нах. Лахтера передача (Финлянди). 16.00 — «М. Светлова поэзи». 16.30 — «Халкъа аьнараш». Концерт. 16.45 — «Къовсамеи коталонии таьрахьаш». Монументально - декоративни искусство. 17.15 — «Бокъонца дола бераш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.30 — «Котало». Передача дIахьу Советски Союза шозза Турпала эскара-инарала П. И. Батова. 19.30 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 1-гIа, 2-гIа периодаш. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 3-гIа период. 22.05 — «Искусствас — сатечо» яхача телевизионни музыкальни фильма премьера. Йистеньача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала). 18.15 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — «Халкъа депутатий советашка». 18.55 — «Созвучие» яха документальни фильм. 19.15 — Советски Эскара 60 шу дизарга. «Машари къахьегами лорабеш» (нохчий меттала). 20.00 — «Оазий дуне ихадедар оаш сона». Документальни фильм. 20.10 — «Юрта клуба балха деношка».

22 февраль

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Бокъонца дола бераш». 9.40 — «Одерера бIаьстив». Художественни фильм. 11.15 — «Кинонивкъбара клуб». Передача дIахьу журналиста О. К. Игнатьева. 14.30 — Документальни фильмай программа. 15.35 — «Зурманчаш, мичад шо!» 16.05 — «Сийле хийла хьона, цIеча седкъан турпал». Поэтически композици. 16.30 — СССР Оборона Министерства къаьстта йолча цхьоалагIча хьоккамa оркестра выступлени. 16.55 — Советски Эскарен ТIема - Форда Флотен 60 шу дизара хетаяь торжественни заседани. Дезача ден концерт. Съездий Кремлевски Дворецера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — «Таманскидивизе бIухошца вIашагIкхетар». 21.05 — «Спортлото» тираж. Йистеньача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — КПСС Центральни Комитета (1977 ш.) Декабрьски Пленума сецамаш кхоачашде. «Кхоачамех пайда эца» (нохчий меттала). 18.15 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — «Яссаленашка вахар дIадоладу». Документальни фильм. 18.45 — Атеистически темаех. КПСС Советски райкома секретара новкъоста Л. С. Самгаевой къамаьл (нохчий меттала). 18.55 — Киножурнал. 19.05 — Советски Эскара 60 шу дизарга. «Дийна бисараштa». 19.25 — «Салтий письмош». 19.55 — «Комиссарах йола баллада». Художественни фильм.

РАДИО

21 февраль

6.30 — «Юртара Iуйре». 6.50 — Уж дикагIа праш я аьнна белгальяьхай. Юрта советий яхьа итогий хьакъехьа. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.45 — «Производства луш бола пайда лакхбара а балха дикал тоаяра а кхоачамаш». Экономически Iилмай доктора Абалкина беседа. 9.15 — «Деррига а сага долча беркатa». Беседа (нохчий меттала). 9.30 — «Къона вай заманхо» (гIалгIай меттала). 17.00 — «Барт барий гIулакха тIех кайоал» «Оргтехника» производственни объединенера передача (нохчий меттала). 17.15 — «Хьалхалатта опыт массанена дIайовзийта! «Бебаш бола пайда». ГIишлоъеча Нохч-ГIалгIай управлене 7 гIишлон-монтажни управленера передача (нохчий меттала). 17.30 — «Советски Эскара бIухошта хетадаь концерт-композици» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — Ашараш. 18.30—«Сайрийнара Грозный» (горсете гIолла).

22 февраль

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — «Коммунисташ хьалхалатт». Передача (гIалгIай меттала). 8.50 — «Керда нали довзаргда вайна» (нохчий меттала). 9.15 — «Шурий дикал лакхьяра тIехьа» (гIалгIай меттала). 9.30 — «Цхьоа-гIо йолча дезале» (гIалгIай меттала). 9.50 — Щедрин. Иллей доакъош. 16.00 — «Атеистически кхетамца кагирхой кхебара халданза теркам тIалоаттабе». Наурски районера передача (нохчий меттала). 16.10 — «Турпалаш бовш». Магомадов Хьамида дувцар (нохчий меттала). 16.30 — КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленума сецамаша декхарийла ву. «Болххой уйла». Продукце дикалах дувц производства хьалхалаттараша (гIалгIай меттала). 16.45 — «Халкъа тIахьожам дIахьош ба» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хеоттам

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе йоачан а йолаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —6 —11, дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделан — 3-61-46; промышленносте отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; заместителя редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттен деношка

СФ05060. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1344.